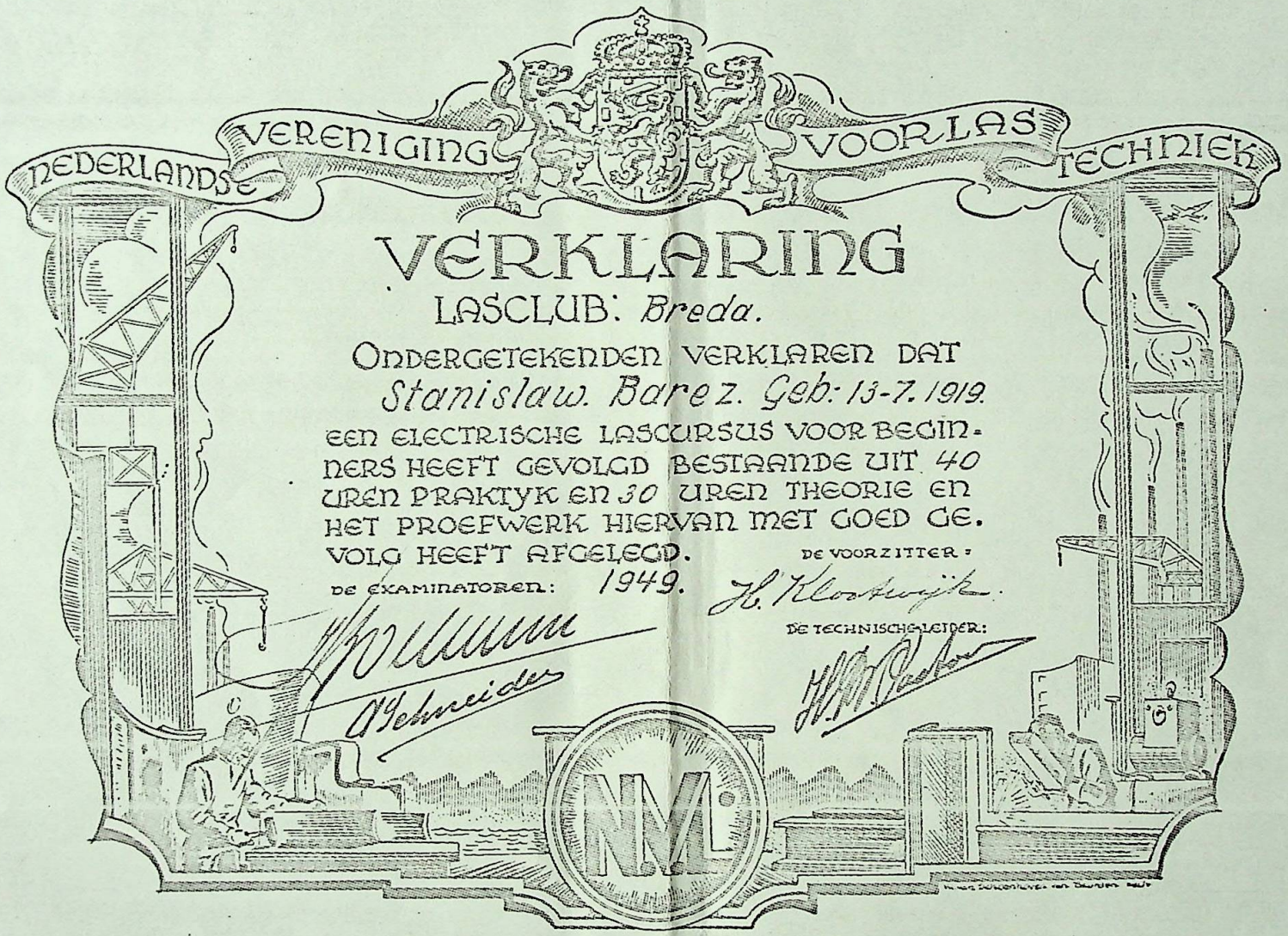

VERKLARING

LASCLUB: *Breda.*

ONDERGETEKENDEN VERKLAREN DAT

Stanislaw. Barez. Geb: 13-7-1919.

EEN ELECTRISCHE LASCURSUS VOOR BEGINNERS HEEFT GEVOLGD BESTAANDE UIT *40* UREN PRAKTYK EN *30* UREN THEORIE EN HET PROEFWERK HIERVAN MET GOED GEVOLG HEEFT AFGELEGD.

DE VOORZITTER:

H. Kloosterwijk.

DE EXAMINATOREN: *1949.*

A Schneider

DE TECHNISCHE-LEIDER:

PBNA het nederlandse technicum . arnhem

VERKLARING

Ondergetekenden verklaren, dat de heer S. Barcz

te Breda als cursist no. B 158.320 een bijzondere cursus heeft gevolgd.

Behandeld werden de volgende vakken: Lezen van machinetekeningen voor beginners.

de kwaliteit van het ingezonden werk was: Ruim voldoende

arnhem, 18 Juli 1952

de cursusleider:

de adjunct-directeur:

MODEL 44B - 500

Breda, 5 oktober 2010

Ontvangen van

Mevr. C. Barcz-Kieboom, Calandstraat 311 te Breda

tijdens een bezoek aan haar op 5 oktober 2010:

1) Misboekje Pools/Latijn van haar man Stanislaw Barcz, militair van de 1e PPD van Maczek.
2) Verklaring inzake een lasseropleiding uit 1949.
3) Verklaring inzake het met succes volgen van een cursus "Lezen van machinetekeningen voor beginners"

Mevr. Barcz-Kieboom is in het bezit van veel papieren en foto's over het militaire en burgerlijke levens van haar Poolse echtgenoot. Na haar overlijden komen zij, overeenkomstig haar wens in het bezit van haar nichtje/petekind van haar man.

Joop Bakker

Van Mierlo pleit voor toelating Polen tot 'Europa'

Van onze verslaggever
Peter Schouten

Breda – „Wij mogen nooit vergeten dat tweeduizend Polen op Nederlands grondgebied het leven hebben gelaten."

Met die woorden maakte de kersverse minister van Buitenlandse Zaken H. van Mierlo gisteravond in de Grote Kerk van Breda bij een stemmige officiële opening van de herdenking van vijftig jaren Bredase bevrijding een trait d'union naar de politiek van de jaren negentig."

„Hun vrijheid is de achterkant van onze vrijheid," aldus de bewindsman. „Nu hun vrijheid door het einde van de koude oorlog is herwonnen, zullen de Europese Unie en alle lidstaten alsnog de prijs voor de vrijheid van onze mede-Europeanen moeten betalen."

„Er moet meer gebeuren op het terrein van financiële en technische hulp. En de toegang tot de Westeuropese markten moet worden verruimd. Als wij nu geen offers brengen, riskeren wij dat later veel grotere offers worden gevraagd." Van Mierlo, Bredanaar van geboorte, haalde persoonlijke bevrijdingsherinneringen op.

Maar hij bleek, andermaal overstekend naar de huidige politieke realiteit, ook bedacht voor de kwaliteit van de Nederlands-Duitse betrekkingen.

„Het is een ernstige misvatting om te doen alsof het Duitse volk van nu iets te maken heeft met het nazi-regime van toen. De kinderen en kleinkinderen mogen niet op de daden van hun ouders en grootouders veroordeeld worden.

Wie zich op dat punt met simplificaties tevreden stelt, is onvoldoende gewapend als het barbarendom opnieuw de kop zou opsteken."

Ook burgemeester E. Nijpels voerde gisteravond het woord. „Het is onze plicht werkzaam te blijven voor ontwikkelingen die de kern van onze rechtsstaat, de tolerante en pluriforme democratie, bedreigen. Uit de geschiedenis kunnen we leren dat bagatellisering en onverschilligheid de weg banen voor en kansen geven aan intolerantie en vreemdelingenhaat."

Nijpels onderstreepte ook het betoog van Van Mierlo. „We mogen niet lijdelijk toezien wat daar gebeurt of volstaan met verbale adhesie. Wij zullen daadwerkelijke steun moeten verlenen, in economisch, cultureel, humanitair en, als het noodzakelijk is, ook militair opzicht."

Prins Willem Alexander en Van Mierlo waren in de Grote Kerk de eersten die uit handen van burgemeester Nijpels de herdenkings-ets mochten ontvangen die de stad bij gelegenheid van vijftig jaar bevrijding heeft laten vervaardigen door de Oosterhoutse kunstenaar Piet Hohman.

De beeltenis van de ets is ook gebruikt voor de herdenkingsmedaille die Poolse oudstrijders en oud-verzetsstrijders vanmorgen in het gebouw Justinus van Nassau uit handen van Nijpels zullen ontvangen.

De uitreiking van de etsen vormde een van de hoogtepunten tijdens de officiële opening van de herdenkingsdriedaagse. Het werd uiteindelijk een stijlvolle plechtigheid, waarin het voor de gelegenheid door Daan Manneke gecomponeerde 'Atrium' (door Cappella Breda en het Daniel Speer Trombone Consort) en de 'Polni Mse' (door Breda's Mannenkoor, het Pools mannenkoor van de muziekacademie van Poznan, de Koninklijke Militaire Kapel, bariton Bernard Kruysen, pianist René Arons, organist Anton van Kalmthout en dirigent Marcel Verhoeff) de indrukwekkende muzikale hoogtepunten vormden.

• *De kroonprins en de burgemeester hebben een onderonsje waarvoor de minister niet zoveel interesse heeft.*

FOTO COR VIVEEN

Jan Timmers ging naar Engeland om familienamen gesneuvelden op te sporen

Vijftig Polen hebben hun naam weer terug

TIENTALLEN jaren lang hebben vijftig gesneuvelde Poolse soldaten op de erevelden aan de Ettensebaan en in het Ginneken aan de Vogelenzanglaan gelegen onder grafstenen met een valse naam. Familieleden konden de graven van hun verloren zoon, broer of vader vaak niet, of soms met de grootste moeite vinden. Dankzij de inspanningen van Jan Timmers, specialist 'bijzondere groenvoorzieningen' bij de Bredase dienst Stadsbeheer, is aan die genante slordigheid nu eindelijk een eind gekomen.

Van onze verslaggever
Peter Schouten

OP de beide erevelden is sinds vorige week een keurig bord geplaatst, waarop de gemeente Breda en de Oorlogsgravenstichting gezamenlijk uit de doeken doen hoe het allemaal zit.

„Het is een complex verhaal," vertelt Jan Timmers. Het heeft ermee te maken dat veel van die Poolse jongens in de oorlog een valse naam hebben aangenomen omdat ze bang waren voor represailles van de Duitsers tegen hun in het vaderland achtergebleven familieleden."

• *Jan Timmers: „Het heeft mij altijd geïrriteerd dat die jongens hier onder een valse naam begraven lagen.*
FOTO DE STEM/DICK DE BOER

Over heel Europa zijn ze in de eerste oorlogsdagen uitgezwermd, de jonge Polen. Soms werden ze door de bezetters gedwongen om in Duitse krijgsdienst te gaan. Van hen waren er tientallen die overliepen of zich aan de geallieerden overgaven om alsnog tegen de Duitsers te vechten om zo te helpen aan de uiteindelijke bevrijding van hun land.

„Maar als ze opnieuw krijgsgevangen zouden worden genomen door de Duitsers, zou dat gevaar kunnen betekenen voor hun familie. Dus liepen ze rond met naamplaatjes waarop een pseudoniem stond. Gelukkig mocht ik van burgemeester en wethouders naar Londen en heb ik daar in Engeland kunnen achterhalen welke werkelijke familienamen daar bijhoorden."

Geboortedata

Zo lezen we aan de Vogelenzang op het bord dat Timmers in overleg met de Oorlogsgravenstichting maakte, dat op de eerste rij in het tweede graf niet de resten liggen van Jan Kula, maar van Jan Kuczminski. En dat op de achterste rij Alfred Dosna ligt begraven onder een steen waarop de naam A. Nierzadkowski prijkt.

Timmers: „Voorlopig is dit, vooral voor de nabestaanden alvast een acceptabele oplossing. Maar ik zal pas echt tevreden zijn wanneer de Oorlogsgravenstichting elk graf succesievelijk heeft aangepast. Dan komen er overigens meteen ook de geboortedata bij te staan. En een mooi bronzen embleem van de Eerste Poolse Pantser Divisie."

Betrokken

Timmers, die er jaren van arbeid in heeft gestoken, is er zo op het eerste gezicht meer dan alleen maar professioneel bij betrokken. „Dat is ook zo", geeft hij toe. „Het heeft mij altijd geirriteerd dat die jongens hier onder valse naam begraven lagen. Ik vind het maar zo: ere wien ere toekomt. Met die vier woorden heb ik het wel zo'n beetje gezegd."

„En ik heb het", zegt Jan Timmers nog bescheiden, "niet alleen gedaan. „Roman Stolarz en Cees Koenders van het Maczekmuseum hebben mij ook met raad en daad bijgestaan."

Hij zegt het en poetst met zijn vingers de eerste vandalenkrassen van het bord. "Dit moeten we voortaan altijd netjes bijhouden."

Breda onthaalt Poolse bevrijders

• *Breda heeft zaterdag de bevrijding herdacht met een ovationeel welkom voor de Poolse bevrijders. Gezeten in oude legervoertuigen maakten ze een tocht door de binnenstad.*

■ MEER OVER DE BEVRIJDINGSFEESTEN IN STAD EN STREEK - A5/6/7

FOTO DE STEM/JOHAN VAN GURP

Veel belangstelling voor herdenking

Ondanks het slechte weer was de belangstelling op de Grote Markt groot. FOTOGRAFIE MAARTEN VAN POPPEL

Net als vijftig jaar geleden trokken de bevrijders van de Eerste Poolse Pantserdivisie zaterdag door de Bredase binnenstad. Gadegeslagen voor velen, ondanks de regen en het gure weer.

De tocht kreeg extra cachet door de autentieke militaire voertuigen waar de stichting Keep them Rolling voor had gezorgd. Niet alleen Bredanaren waren in de binnenstad te vinden, ook veel mensen van buiten de stad.

Bevrijders trekken door Breda

Bevrijdingsmuziek vanaf automatisch speelwerk

Breda - Reeds geruime tijd gelden kreeg stadsbeiaardier Jacques Maasen het verzoek om het feit dat Breda op 29 oktober 1944 door Generaal Maczek en zijn 1ste Poolse Pantser-Divisie werd bevrijd, muzikaal te memoreren.

Aangezien het automatisch speelwerk van de beiaard bij uitstek de mogelijkheid biedt om dit te doen, zullen het komende half jaar elk uur de volgende melodieën vanaf de beiaard van de Grote toren klinken:

OP het hele uur: de soldatenmars 'Rozsumialy sie Wierszby Placzace', het lied van de 1ste Poolse Pantser-Divisie.

Om kwart over: een beroemd Pools kerkelijk lied, 'Bose cos Polske', meestal na afloop van de H.Mis gezongen.

Op het halve uur: bekend geraakt door Vera Lynn, 'From the time you say goodbey'. Deze compositie van Lesley Sturdie is na de bevrijding één van de bekendste Amerikaanse songs geworden.

Om kwart voor: de song 'I'll buy your dream' (muziek van Allie Wrubel) haalde de top-10 en bleef veelgezongen tto in het begin van de Vijftiger jaren.

Verzoeken voor de volgende keer dat er zal worden verstoken (Pasen 1995) kunnen zoals gewoonlijk worden ingediend via de balie van de Grote Kerk.

Het automatisch speelwerk van de beiaard op de Grote Toren speelt ieder uur vier melodieën, van 's ochtends 7.00 uur tot 's avonds 22.45 uur. Elke van de vier melodieën klinkt dus per dag elk keer, oftewel 1900 keer per half jaar. Daarna worden nieuwe stukken op het speelwerk gezet: de trommel wordt verstoken. Dit is een gewoonte die in Breda reeds meer dan 400 jaar bestaat.

de trommel die in 1970 in de toren werd geplaatst was afkomstig uit de fabriek voor toreninrichting van de firma Addicks te Amsterdam, Heeft een middellijn van 130 cm bij een breedte van 125 cm. en is ingericht voor 60 speelhamers. Het totaal gewicht bedraagt 1600 kg. Dit speelwerk staat nog steeds in de ruimte direct onder de beiaard, op ongeveer 60 m. hoogte. In dezelfde ruimte bevindt zich ook het restant van een uurwerk dat in 1695 door Pieter van Ruy te Gent werd geleverd.

• *De oud-strijders lieten zich bij het zingen van hun volkslied niet onbetuigd en zongen uit volle borst mee.*

• Een kleine duizend leerlingen van Bredase basisscholen zorgden zowel voor een ontroerend moment met het zingen van het Poolse volkslied als voor grote uitbundigheid met hun vertolking van de Paarse heide.

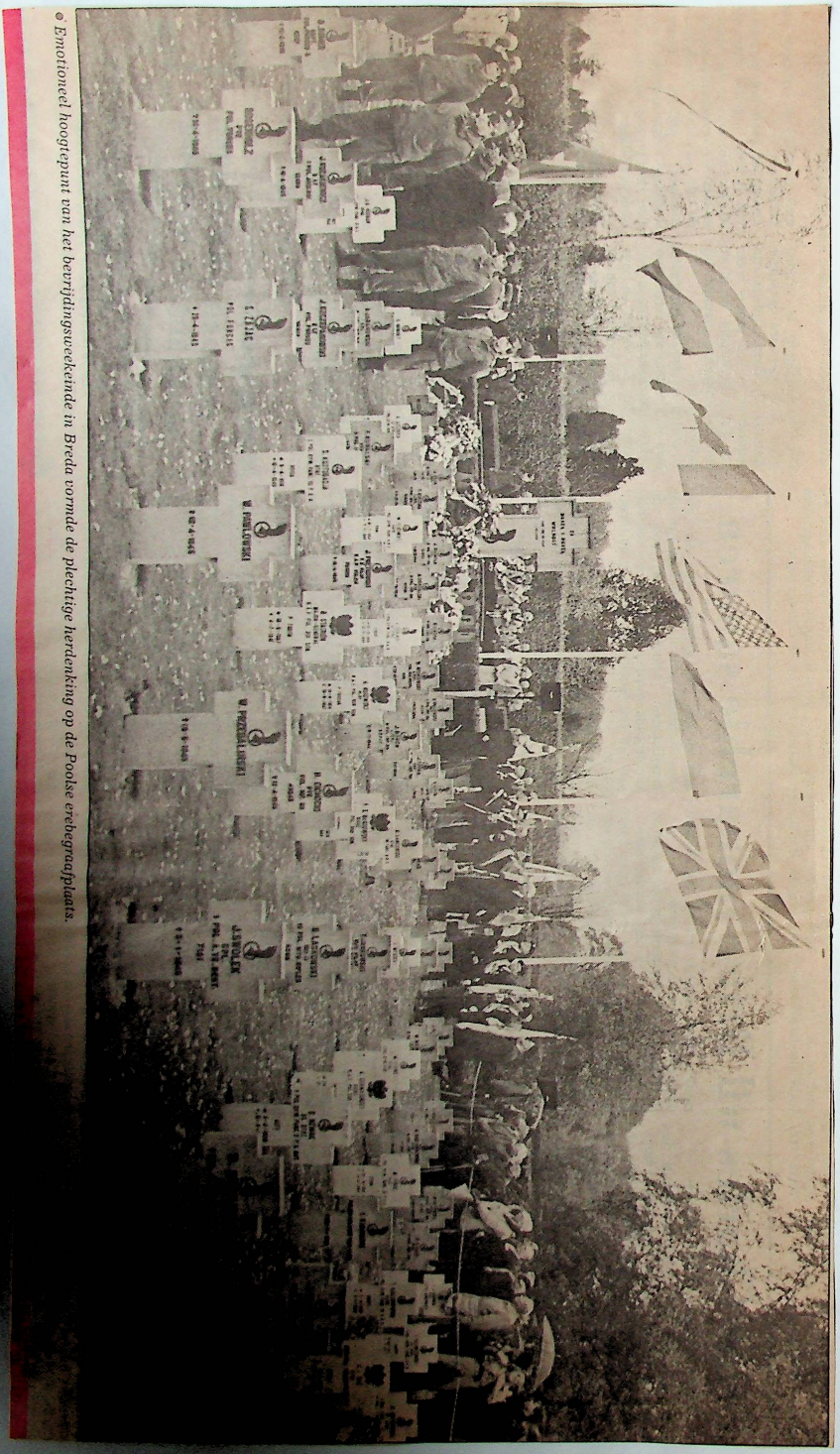

• Burgemeester E. Nijpels speldt een van de Poolse oud-strijders de speciale herinneringsmedaille op de revers.

Hartelijk weerzien met Poolse bevrijders

• Ondanks het slechte herfstweer waren er duizenden Bredanaars naar de Grote Markt gekomen om de Poolse bevrijders ovationeel te verwelkomen. De Polen maakten een rit door de binnenstad in oude legervoertuigen van Keep Them Rolling.

● *Emotioneel hoogtepunt van het bevrijdingsweekeinde in Breda vormde de plechtige herdenking op de Poolse erebegraafplaats.*

De Poolse bevrijders zaterdag bij de tocht door de binnenstad.
FOTOGRAFIE MAARTEN VAN POPPEL

Waarschijnlijk voor de allerlaatste keer is de bevrijding van Breda op zo'n grootse wijze herdacht. De Poolse oud-strijders zijn hoogbejaard en de Bredanaars die destijds de bevrijding bewust meemaakten, zijn inmiddels ook veranderd in grijze dames en heren.

Deze laatste keer moest het dus goed gebeuren en Breda had er veel werk van gemaakt. Er was een imposante bevrijdingsintocht op de Grote Markt, vuurwerk bij de Chassékazerne, muziek in het Turfschip en sport op het Advendoterrein. En dat de bevrijding niet alleen iets is voor volwassenen, lieten de Bredase scholen duidelijk merken. Voor de studenten was er een compleet programma met een theatervoorstelling bij de KMA en een Multicultureel Debatfeest bij de Hogeschool West-Brabant. De jongeren liepen mee in een optocht en de kinderen van de basisscholen brachten zaterdag een aubade aan de Poolse oud-strijders die vijftig jaar geleden de vrede brachten aan hun opa's en oma's.

● *De zoon van generaal Maczek, die destijds de Poolse pantserdivisie die Breda bevrijdde, aanvoerde, woonde de plechtigheden bij. Maczek (midden) was een van de velen die op de Poolse erebegraafplaats een krans legde voor de in de Tweede Wereldoorlog gevallen makkers.* FOTO'S DE STEM/JOHAN VAN GURP

● *Onder de gasten deze Poolse majoor in zijn uniform uit 1939, behangen met diverse beloningen voor zijn getoonde heldenmoed.*

ROMAN PROSZEK

Pisane na gorąco:

FALAISE...

ROMAN PROSZEK

Pisane na gorąco:

FALAISE...

obecnych na obiedzie koleżeńskim

Breda onthaalt bevrijders massaal

Ontroering op Grote Markt

Van onze verslaggever
Peter Schouten

Breda – Vijftig jaar na dato. Breda wordt wéér bevrijd door de Polen van Maczeks Eerste Pantser Divisie. De intocht is triomfantelijk en ovationeel. Overal langs de route, die door de wuivende oud-strijders in de oude legervoertuigen wordt gevolgd, hangen enthousiaste Bredanaars uit de ramen. Ze vlaggen met rood wit. En praktisch achter elk raam hangt het affiche: 'Dziekujemy wam Polacy'.

Op de Grote Markt is het een heksenketel. Ondanks het druilerige weer staan er achter de dranghekken duizenden paraplu's. Half Breda is uitgelopen. De inwoners van de Baroniestad laten zich van hun beste kant zien. De driehonderd oud-strijders en stoottroepers, afkomstig uit alle uithoeken van de wereld, moeten vooral weten dat jong en oud Breda na al die jaren nog steeds dankbaar zijn voor de vrijheid die een halve eeuw terug zo zwaar bevochten is.

Hoogtepunten? Ze zijn er bij de vleet. 's Morgens al in gebouw Justinus van Nassau, waar burgemeester drs E. Nijpels de oud-strijders toespreekt alvorens hij hen de speciale, door de Oosterhoutse kunstenaar Piet Hohman ontworpen, herinneringsmedaille opspeldt. Nijpels heeft daar meteen de Poolse lachers op zijn hand. „Wij hebben in die afgelopen vijftig jaar veel van u geleerd. Wij hebben bijvoorbeeld van u geleerd om te drinken. Veel meer dan goed is voor een jonge burgemeester!"
Een ander hoogtepunt is de uitzinnige tocht van de oud-strijders door de Bredase binnenstad, gezeten in (een gouden vondst) de oude legervoertuigen van 'Keep them rolling'. De klok heeft dan gewoon een halve eeuw stilgestaan.

Ontroerend

Maar het absolute hoogtepunt van de herdenking is toch de ontmoeting tussen de driehonderd op de hoofdtribune gezeten bevrijders en een kleine duizend Bredase schoolkinderen, die zich de kelen schor schreeuwen. Aandoenlijk, ontroerend is het moment waarop die kinderen begeleid door de fanfare St. Fidelis de beide volksliederen zingen. Tranen met tuiten, Poolse en Bredase tranen vloeien in overvloed. Totdat de kinderen de vrolijkheid weer terugbrengen met een luidkeels gezongen 'Paarse heide'.
De Poolse gasten voelen zich overduidelijk zeer vereerd als daarna de Koninklijke Militaire Kapel voor de muzikale begeleiding zorgt van een eredefilé door het cadettenbataljon van de KMA. Dat door het zware weer het luchtdefilé met oude vliegtuigen daarna wordt gedecimeerd tot één Mitchell-bommenwerper en één Dakota en later nog één Spitfire, kan de pret niet meer drukken.

Verbroedering

Breda viert zijn bevrijding. En Breda verbroedert andermaal met de Polen. Op de Grote Markt, in tal van binnenstadse lokalen en zaterdagavond in het Turfschip waar het tot in de kleine uurtjes groot feest is.
Zondag is er weer ruimte voor bezinning en respect, als op de begraafplaatsen aan de Ettensebaan en in het Ginneken kransen worden gelegd bij de graven van de makkers die vijftig jaar geleden met hun bloed de euforie van het afgelopen weekend mogelijk hebben gemaakt.

■ ZIE OOK PAGINA - A7

• *Verkenners helpen enkele Poolse oud-strijders uit een militaire vrachtwagen bij de aankomst op de Grote Markt.*
FOTO DE STEM/JOHAN VAN GURP

• *De gerepareerde Verlaatbrug die de Verlaatstraat met de Bernhardsingel verbond, op de achtergrond legervoertuigen en de huizen aan de Weerijssingel.*

• *Kapitein Tkacz overlegt met zijn Bergiagers. Deze foto's staan in het recente boek 'Breda Bevrijd' van Jos van Alphen.*

LUITEN/
schrijft: „
vanuit h
stond vast
den vanaf
ringsvuur
leverde n
bleven sch
„We dacht
koepelvor
gens) een
maar nadi
schoten \
mortiergrr
waczynski
„Ze zitte
(Grote Ke
schieten?"
met onze
heb ik aan
ment gevr
zicht enke
toren te vi
slechte a
daarna kwam generaal Maczek op het radionet en die riep: 'Who the hell is shooting on the town?'. Dus daar zijn we maar mee gestopt."

Markant

Het is een van de vele markante passages uit *Breda bevrijd, oktober 1944 (oorlog en bevrijding in woord en beeld)*. Het 112 bladzijden tellende en rijk geïllustreerde boek is ter gelegenheid van de vijftigste viering van de bevrijding, oktober 1994, verschenen van de hand van Jos van Alphen. Het is een uitgave van het Generaal Maczek Museum aan de Vogelenzanglaan 3 in Breda. Daar en bij de boekhandels Gianotten aan de Veemarktstraat en Van Reijen aan de Nieuwe Ginnekenstraat is het voor veertig gulden te koop.
Met de begrafenis van Stanislaw Maczek in Breda, twee dagen voor Kerst 1994, staken de mythes over de bevrijding van de stad weer eens de kop op. Een van die mythes wil dat de Polen in oktober 1944 het oude Breda in het algemeen en de Grote Toren in het bijzonder niet hebben beschoten en beschadigd. Dat is dus volgens het verslag van luitenant Józef Wesołowski waar. Wel waar is dat bijvoorbeeld de stad ernstige verwoestingen heeft bespaard.
Ook niet waar is dat tijdens de bevrijding van Breda vier- of zelfs zeshonderd Polen zijn gesneuveld. Het waren veertig mannen van Maczek die het leven lieten de laatste dagen van oktober 1944 en dat waren er veertig te veel. De mythe van de vier- of zeshonderd doden is waarschijnlijk ontstaan, en krijgt telkens nieuw leven ingeblazen, omdat op het Pools Militair Ereveld in Breda ook Poolse officieren en soldaten die elders sneuvelden een laatste rustplaats hebben gekregen. Te midden van hun graven heeft bisschop Muskens dus onlangs generaal Maczek, die 102 werd, ter aarde besteld.

Alleen al door de mythes te ontzenuwen die vijftig jaar na dato het zicht op de geschiedenis vertroebelen, bewijst Jos van Alphen de waarde van zijn boek. Overigens heeft de schrijver van *Breda Bevrijd* na de begrafenis van Stanislaw Maczek uitgebreid met diens zoon Andrzej gesproken. Met Zofia Maczek, de 85-jarige weduwe van de bevrijder van Breda, gaat het volgens hem niet zo goed; zij wordt steeds slechter ter been. Na de oorlog was terugkeer naar een *communistisch* Polen onmogelijk en de zorg om zijn dochter Maga heeft Stanislaw Maczek en zijn echtgenote vanaf 1947 aan de Schotse hoofdstad gebonden.

Jos van Alphen heeft zijn boek opgedragen aan Stanislaw en Zofia Maczek, 'die allebei gelukkig de grote politieke omwenteling in Polen nog mochten beleven'. „Een omwenteling die mede dankzij hun standvastigheid werd bewerkstelligd," aldus de schrijver in zijn voorwoord.

Zoals de titel zegt beschrijft *Breda Bevrijd* de bevrijding van de stad tussen Mark en Aa van de Duitse bezetting op 28 en 29 oktober 1944. De nadruk in de beschrijving ligt op de militaire operaties. Daarvoor heeft Jos van Alphen niet eerder geraadpleegde Poolse bronnen aangeboord, zoals handgeschreven gevechtsverslagen en regimentsgeschiedenissen. Met hulp van de oud-strijders Roman Stolarz en Jan Salwa en de vertaalster Daria Dynowska is een en ander in het Nederlands toegankelijk gemaakt. Het uitgebreide onderzoek dat aan de uitgave voorafging, maakt van *Breda Bevrijd* een welkome aanvulling op de officiële geschiedschrijving van Breda, en zeker niet alleen omdat die als het over de Tweede Wereldoorlog gaat uiterst karig is.

DAGBOEK

Door Peter de Leeuw

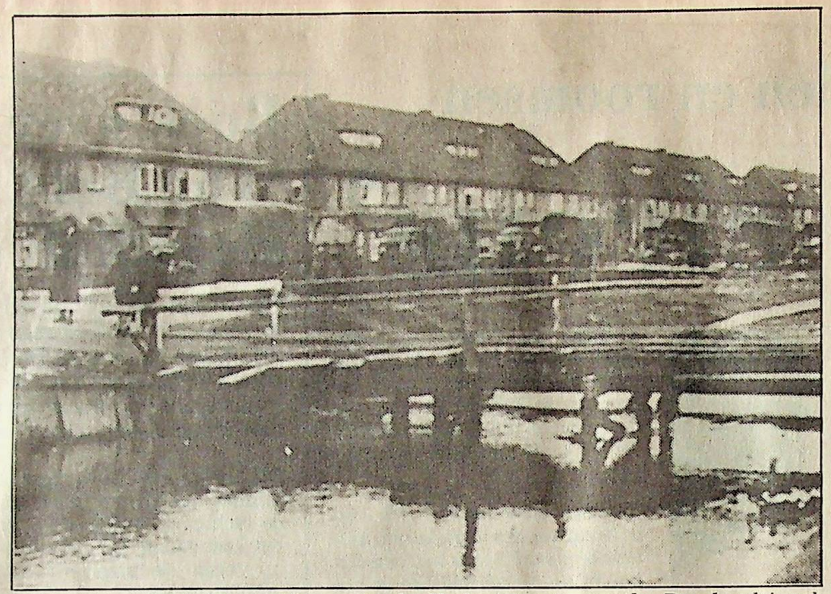
Mythe

Daarnaast is het de verdienste van Jos van Alphen dat het een zeer leesbaar boek is geworden. Het gevaar dat de schrijver in de zee van feitjes zou verdrinken, moet immers voortdurend op de loer hebben gelegen. Bovendien heeft hij de verleiding weerstaan louter uit zijn rijke Poolse bronnen te putten en ook plaats ingeruimd voor de rol die Canadese en Engelse militairen en Bredase verzetsmensen, onder wie de groep rond Piet Marijnissen, bij de bevrijding van de stad speelden. Want dat Breda alleen door de Eerste Poolse Pantserdivisie is veroverd, mag - met alle respect voor de dappere manschappen van generaal Maczek - toch ook een mythe worden genoemd. een die te kort doet aan de Canadese, Engelse en Nederlandse bevrijders.

Het aantrekkelijke van *Breda Bevrijd* is, dat de lezer in menig passage als het ware naast een bevrijder de stad binnenloopt. Dat, de overzichtelijke opmaak en het grote aantal tot dusver onbekende foto's maken het geheel tot een belangwekkend en fraai boek.

'Wie schiet er in hemelsnaam op de stad?'

LUITENANT Józef Weber schrijft: „We werden beschoten vanuit het Brabantpark. Het stond vast dat ze ons observeerden vanaf een hoog punt. Storingsvuur afgeven op het park leverde niets op. De Duitsers bleven schieten."
„We dachten dat ze bovenop het koepelvormige gebouw (gevangenis) een waarnemer hadden, maar nadat we die hadden beschoten vielen er toch weer mortiergranaten. Overste Nowaczynski zei toen tegen mij: „Ze zitten op die kerktoren (Grote Kerk), kun je daar op schieten?" Dat kon, maar niet met onze 25 ponders. Daarom heb ik aan het 1e Pantser Regiment gevraagd om met direct zicht enkele keren op de grote toren te vuren. Maar dat viel in slechte aarde, want meteen daarna kwam generaal Maczek op het radionet en die riep: 'Who the hell is shooting on the town?'. Dus daar zijn we maar mee gestopt."

• *De gerepareerde Verlaatbrug die de Verlaatstraat met de Bernhardsingel verbond, op de achtergrond legervoertuigen en de huizen aan de Weerijssingel.*

• *Kapitein Tkacz overlegt met zijn Bergjagers. Deze foto's staan in het recente boek 'Breda Bevrijd' van Jos van Alphen.*

Markant

Het is een van de vele markante passages uit *Breda bevrijd, oktober 1944 (oorlog en bevrijding in woord en beeld)*. Het 112 bladzijden tellende en rijk geïllustreerde boek is ter gelegenheid van de vijftigste viering van de bevrijding, oktober 1994, verschenen van de hand van Jos van Alphen. Het is een uitgave van het Generaal Maczek Museum aan de Vogelenzanglaan 3 in Breda. Daar en bij de boekhandels Gianotten aan de Veemarktstraat en Van Reijen aan de Nieuwe Ginnekenstraat is het voor veertig gulden te koop.
Met de begrafenis van Stanislaw Maczek in Breda, twee dagen voor Kerst 1994, staken de mythes over de bevrijding van de stad weer eens de kop op. Een van die mythes wil dat de Polen in oktober 1944 het oude Breda in het algemeen en de Grote Toren in het bijzonder níet hebben beschoten en beschadigd. Dat is dus volgens het verslag van luitenant Józef Weber niet waar. Wel waar is dat generaal Maczek de stad ernstige verwoestingen heeft bespaard.
Ook niet waar is dat tijdens de bevrijding van Breda vier- of zelfs zeshonderd Polen zijn gesneuveld. Het waren veertig mannen van Maczek die het leven lieten de laatste dagen van oktober 1944 en dat waren er veertig te veel. De mythe van de vier- of zeshonderd doden is waarschijnlijk ontstaan, en krijgt telkens nieuw leven ingeblazen, omdat op het Pools Militair Ereveld in Breda ook Poolse officieren en soldaten die elders sneuvelden een laatste rustplaats hebben gekregen. Te midden van hun graven heeft bisschop Muskens dus onlangs generaal Maczek, die 102 werd, ter aarde besteld.
Alleen al door de mythes te ontzenuwen die vijftig jaar na dato het zicht op de geschiedenis vertroebelen, bewijst Jos van Alphen de waarde van zijn boek. Overigens heeft de schrijver van *Breda Bevrijd* na de begrafenis van Stanislaw Maczek uitgebreid met diens zoon Andrzej gesproken. Met Zofia Maczek, de 85-jarige weduwe van de bevrijder van Breda, gaat het volgens hem niet zo goed; zij wordt steeds slechter ter been. Na de oorlog was terugkeer naar een *communistisch* Polen onmogelijk en de zorg om zijn dochter Maga heeft Stanislaw Maczek en zijn echtgenote vanaf 1947 aan de Schotse hoofdstad gebonden.

Jos van Alphen heeft zijn boek opgedragen aan Stanislaw en Zofia Maczek, 'die allebei gelukkig de grote politieke omwenteling in Polen nog mochten beleven'. „Een omwenteling die mede dankzij hun standvastigheid werd bewerkstelligd," aldus de schrijver in zijn voorwoord.

Zoals de titel zegt beschrijft *Breda Bevrijd* de bevrijding van de stad tussen Mark en Aa van de Duitse bezetting op 28 en 29 oktober 1944. De nadruk in de beschrijving ligt op de militaire operaties. Daarvoor heeft Jos van Alphen niet eerder geraadpleegde Poolse bronnen aangeboord, zoals handgeschreven gevechtsverslagen en regimentsgeschiedenissen. Met hulp van de oud-strijders Roman Stolarz en Jan Salwa en de vertaalster Daria Dynowska is een en ander in het Nederlands toegankelijk gemaakt. Het uitgebreide onderzoek dat aan de uitgave voorafging, maakt van *Breda Bevrijd* een welkome aanvulling op de officiële geschiedschrijving van Breda, en zeker niet alleen omdat die als het over de Tweede Wereldoorlog gaat uiterst karig is.

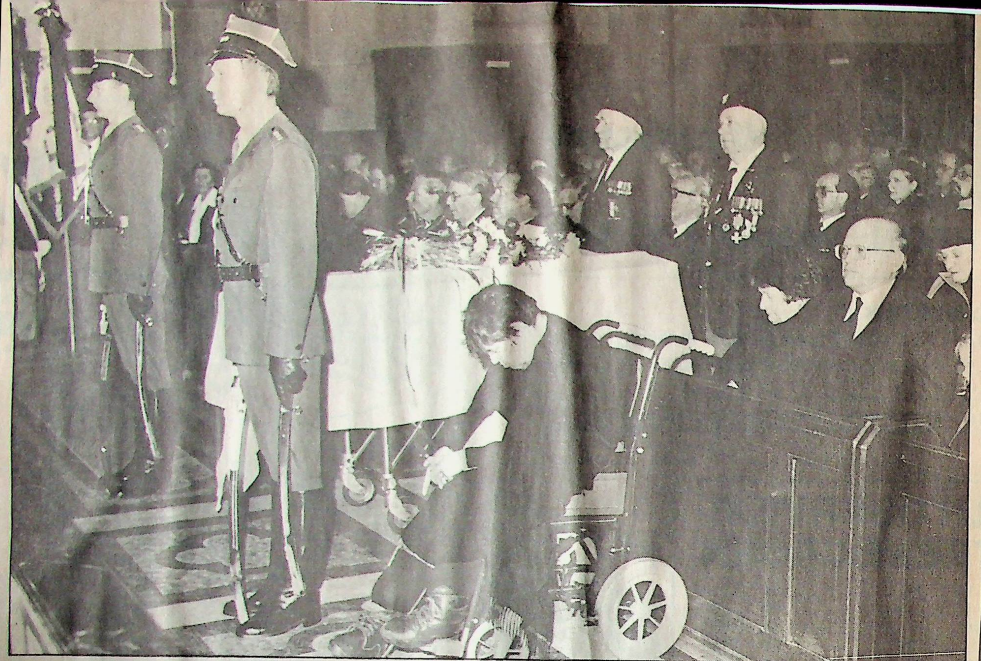

Door Peter de Leeuw

Mythe

Daarnaast is het de verdienste van Jos van Alphen dat het een zeer leesbaar boek is geworden. Het gevaar dat de schrijver in de zee van feitjes zou verdrinken, moet immers voortdurend op de loer hebben gelegen. Bovendien heeft hij de verleiding weerstaan louter uit zijn rijke Poolse bronnen te putten en ook plaats ingeruimd voor de rol die Canadese en Engelse militairen en Bredase verzetsmensen, onder wie de groep rond Piet Marijnissen, bij de bevrijding van de stad speelden. Want dat Breda alleen door de Eerste Poolse Pantserdivisie is veroverd, mag - met alle respect voor de dappere manschappen van generaal Maczek - toch ook een mythe worden genoemd: een die te kort doet aan de Canadese, Engelse en Nederlandse bevrijders.

Het aantrekkelijke van *Breda Bevrijd* is, dat de lezer in menig passage als het ware naast een bevrijder de stad binnenloopt. Dat, de overzichtelijke opmaak en het grote aantal tot dusver onbekende foto's maken het geheel tot een belangwekkend en fraai boek.

• *Naast de lijkkist voor het altaar staan anderhalf uur lang de hooggelaarsde en strak geüniformeerde erewachten fier en stokstijf. Maga Maczek zit in haar rolstoel naast de kist, haar moeder en broer zitten achter haar.*

Het was de kortste dag van het jaar...

Van onze verslaggever
Peter de Leeuw

Edinburgh – Om kwart voor elf op deze kortste dag van het jaar komen de kinderen Maczek Saint Mary's Cathedral binnen. Na hen treden veteranen van de Eerste Poolse Pantserdivisie met hun vaandels naar voren om een laatste groet te brengen aan de man die op 31 maart [illegible] in Galicië werd geboren, [illegible]streek die thans behoort [illegible] zelfstandige republiek [illegible].

[illegible] gebracht is, begint [illegible]arin aartsbisschop [illegible] St.-Andrews en [illegible]aartsbisschop We[illegible] gemeenschap [illegible]voorgaan.

[illegible] gelovig [illegible]erwegend [illegible]tuis, deze [illegible]ten we [illegible]taxi- [illegible]ekant [illegible].

[illegible] Poolse [illegible] deze [illegible] uit [illegible] dat door [illegible] valt, [illegible] hun zwaarste [illegible].

Maga Maczek zit [illegible] naast de kist, di[illegible]kt de Poolse vlag. Z[illegible] beweegt voortdu[illegible]. Hi[illegible] je dat ter gelege[illegible] van d[illegible] is samengesteld [illegible] ze

hand. Ze is zich de gebeurtenissen bewust. Voor haar wilde Stanislaw Maczek niet van Edinburgh naar Breda verhuizen. „Zo'n kasplantje verplaats je niet meer..." zei hij in de jaren zestig, toen tot Nederland was doorgedrongen dat hij in Schotland een pover bestaan had en de overkomst van het gezin werd voorgesteld.

„Na de oorlog was het overal moeilijk," zegt Stan Kos. „Momenteel hebben de meesten van ons het goed. We hebben onze plaats in de samenleving gevonden. Ik heb in 1978 een bezoek aan Polen gebracht, het leek op een gevangenkamp."

In de in het Pools uitgesproken preek komt het weer eens ter sprake: een terugkeer naar een door communisten overheerst Polen was voor Maczek en de zijnen onmogelijk. Maar, zo maakt de Engelse samenvatting duidelijk, het was niet het Poolse volk maar het regime dat Maczek zijn staatsburgerschap, zijn rechten afnam en hem voor verrader uitmaakte.

„De laatste jaren heeft generaal Maczek wel de allerhoogste onderscheidingen ontvangen van de Poolse regering. Dat heeft het een klein beetje goedgemaakt. Toch wil hij niet in Poolse grond worden begraven. Liever heeft hij zijn laatste rustplaats te midden van zijn vrienden, zijn soldaten," aldus de predikant.

Stanislaw Maczek noemde 29 oktober 1944 de *Big Day*, de dag dat hij met zijn divisie Breda bevrijdde van de Duitse bezetting. „Bewonderd voor zijn overwinningen en zijn grootmoedigheid. We mogen God danken dat we in de persoon van generaal Maczek een voorbeeld hebben gekregen," klinkt het van de preekstoel.

Om precies twaalf uur wensen de mensen in Saint Mary's Cathedral elkaar vrede toe. Vrede, waar veel van de aanwezigen hard voor gevochten hebben. Daarna volgt de communie. Er is bij de kerk een telegram bezorgd uit Rome en dat wordt voorgelezen. Johannes Paulus II, de Poolse paus, weet dat Edinburgh afscheid neemt van een groot man. „Stanislaw Maczek zal altijd in onze harten blijven. Hij vocht voor uwe en onze vrijheid. We zullen aan hem terugdenken als een eerlijke, rechtvaardige en eenvoudige man."

Als de lijkstoet om half een de kerk verlaat, loopt Andrzej Maczek achter de kist, op zijn platte hand draagt hij de zwarte baret van zijn vader. Van de kathedraal in het centrum van de Schotse hoofdstad voert het naar het vliegveld. Om drie uur gaat de straatverlichting aan, een uur later kleurt het avondrood de hemel. Vanuit het vliegtuig is goed te zien dat de rijp als poedersuiker over dit stukje van de wereld ligt. Misschien krijgt Schotland wel een witte kerst.

De zon is onder. Het was de kortste dag van het jaar, toen generaal Maczek van Edinburgh naar zijn laatste rustplaats in Breda werd overgebracht.

[illegible]. Nijpels naast andere hoogwaardigheidsbekle[illegible]s Cathedral. FOTO'S GRAHAM CLARK

Lichaam Maczek vandaag naar Nederland

Van onze verslaggever

Breda – Op het Bredase stadhuis wordt hard gewerkt aan de voorbereidingen van de begrafenis van generaal S. Maczek, de bevrijder van Breda, die vorig weekeinde in Edinburgh overleed en vrijdag in Breda wordt begraven.

Vandaag gaan burgemeester E. Nijpels en wethouder H. van Raak naar de kerkdienst die in Edinburgh wordt gehouden. Beide heren reizen met een militair vliegtuig vanaf de vliegbasis Gilze-Rijen. In de loop van de middag keert dat vliegtuig terug naar Nederland met aan boord het stoffelijk overschot van generaal Maczek. Ook komen dan mee prof. A. Maczek, zoon van de overleden generaal, en de heer W. Deimel, voorzitter van de internationale vereniging van leden van de Eerste Poolse Pantser Divisie, het legeronderdeel dat Breda en talloze andere plaatsen in Europa bevrijdde van de Duitse bezetting.

Bij de aankomst van het vliegtuig op de vliegbasis Gilze-Rijen is ook de Poolse ambassadeur aanwezig.

Morgen staat de gesloten kist met daarin het stoffelijk overschot van generaal Maczek in de hal van het Bredase stadhuis op de Grote Markt. Daar kan tussen 14.00 en 21.00 uur een laatste groet worden gebracht. Bij de kist zal een erewacht staan van Nederlandse militairen en van Poolse oud-strijders. Ook ligt er een condoleance-register ter tekening.

In verband met het eerbetoon aan generaal Maczek is de vergadering van de Bredase gemeenteraad morgen verplaatst naar het nieuwe stadskantoor.

Vrijdagmorgen om elf uur begint in de Grote Kerk de plechtige uitvaartdienst. Die wordt opgedragen door bisschop Muskens, geassisteerd door oud-bisschop Ernst en de Poolse legerbisschop Glodz. De gezangen worden verzorgd door de Choralen van de Grote Kerk.

Koningin Beatrix wordt vertegenwoordigd door haar adjudant-generaal, de vice-admiraal C. Brainich von Brainich Felth. Ook minister J. Voorhoeve van Defensie komt, net als de Poolse minister van Staat J. Ziolkowski namens de Poolse president Walesa.

Verder zijn genodigd een aantal hoge militairen, deputaties van verenigingen van oud-strijders uit Polen, Engeland en Canada, een aantal ambassadeurs onder wie die van Polen in Engeland, België en Nederland en de Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant.

In totaal zijn in de Grote Kerk 100 plaatsen gereserveerd voor genodigden. De andere 750 plaatsen zijn in principe beschikbaar voor iedere belangstellende. Na de eucharistieviering voeren burgemeester E. Nijpels van Breda, de vertegenwoordiger van president Walesa, de heer Deimel en de heer Maczek jr. het woord.

Kerkgangers dienen zich te verzamelen op het Chasséveld in Breda. Van daar rijden bussen naar de Grote Kerk. Diezelfde bussen zorgen na de mis voor rechtstreeks vervoer naar het Poolse ereveld aan de Ettensebaan. Organisatorisch is het onmogelijk gebleken alle kerkgangers te laten deelnemen aan de rouwstoet.

Na de dienst formeert zich op de Tuinzigtlaan een kleine stoet. De kist met daarin het stoffelijk overschot van generaal Maczek wordt gedragen door militairen. Achter de kist rijden enkele volgauto's met familieleden van de generaal, alsmede twee bussen met genodigden.

Op het ereveld is deze week het monument verplaatst om zo voor generaal Maczek een laatste rustplaats te creëren tussen zijn manschappen.

Over de precieze loop der dingen op het ereveld staat nog niet alles vast, in verband met het militaire eerbetoon waarmee de teraardebestelling wordt omgeven.

Na de teraardebestelling rijden alle bussen naar Het Turfschip voor een koffiemaaltijd. Het Bredase gemeentebestuur vraagt alle inwoners vrijdag de vlag halfstok te hangen.

Lichaam Maczek gearriveerd op Gilze-Rijen

Rijen – In een passend decor is gisteren aan het einde van de middag het stoffelijk overschot van generaal Maczek, de bevrijder van Breda, op Gilze-Rijen gearriveerd. Een vliegtuig haalde Maczek op in Edinburgh, zijn woonplaats waar hij vorig weekeinde overleed. Aan boord bevondt zich ook Maczeks zoon en burgemeester Nijpels.

■ ZIE STAD EN STREEK - C1

Op 102-jarige leeftijd is afgelopen weekeinde overleden generaal

STANISLAW MACZEK

Generaal Maczek stond vijftig jaar geleden aan het hoofd van de 1e Poolse Pantserdivisie, die onze gemeenten bevrijdde van de Duitse bezetter. Wij zullen generaal Maczek - en met hem alle overleden soldaten van de 1e Poolse Pantserdivisie - met groot respect en diepe dankbaarheid blijven gedenken.

Burgemeester en wethouders van Baarle-Nassau,
Burgemeester en wethouders van Alphen en Riel,
Burgemeester en wethouders van Gilze en Rijen,
Burgemeester en wethouders van Nieuw-Ginneken,
Burgemeester en wethouders van Prinsenbeek,
Burgemeester en wethouders van Teteringen,
Burgemeester en wethouders van Oosterhout,
Burgemeester en wethouders van Made en Drimmelen,
Burgemeester en wethouders van Terheijden,
Burgemeester en wethouders van Geertruidenberg,
Burgemeester en wethouders van Hooge en Lage Zwaluwe,
Burgemeester en wethouders van Klundert.

• *In een passend decor arriveerde het stoffelijk overschot van Maczek op Gilze-Rijen.* FOTO DE STEM/JOHAN VAN GURP

Lichaam Maczek gearriveerd op Gilze-Rijen

Van onze verslaggever

Rijen – In een passend decor is gisteren aan het einde van de middag het stoffelijk overschot van generaal Maczek, de bevrijder van Breda, in Nederland gearriveerd.

Grondmist en de invallende duisternis vormden het decor op de vliegbasis Gilze-Rijen. Daar landde even na kwart voor vijf de Fokker Friendship Kruizinga van de Nederlandse luchtmacht met aan boord het lichaam van Maczek.
Het vliegtuig haalde Maczek gisteren op in Edinburgh, zijn woonplaats waar hij vorig weekeinde overleed. Aan boord bevonden zich ook onder anderen Maczeks zoon, burgemeester E. Nijpels en wethouder H. van Raak van Breda.

Nadat een kwartiertje was gewacht op de Poolse ambassadeur, die in het verkeer verstrikt was geraakt, vormde zich bij het vliegtuig een erehaag van hoogwaardigheidsbekleders en hoge Nederlandse en Poolse militairen, alsmede een tiental Poolse oud-strijders die nog onder Maczek hebben gevochten.

Op bijzonder waardige wijze daalde de kist, getooid met de Poolse vlag, een eenvoudig bloemstuk en de baret van de generaal vanuit het vliegtuig op Nederlandse bodem. Slechts het gekrijs van vogels doorbrak de stilte.
Opvallendste man in de erehaag was zonder meer de Poolse oud-strijder W. Kohutnicki.

Hij had voor de gelegenheid en voor het eerst na twintig jaar het geklede tenue van de Nederlandse artillerie uit de kast gehaald. Na de oorlog bleef hij, zoals zo veel van zijn strijdmakkers, hangen in Nederland.

Hij trouwde een Nederlands meisje, vestigde zich in Rosmalen en nam dienst in het Nederlandse leger. Over zijn gevoelens gisteren zij hij: „Elke begrafenis van een oude strijdmakker heeft iets specifieks. Maar het is wel heel speciaal om de laatste eer te kunnen bewijzen aan mijn oude commandant."

'Dodenwacht, voorwaarts mars...'

Van onze verslaggever
Peter de Leeuw

Breda – De Grote Toren van Breda hult zich drie dagen voor Kerstmis in een dikke mist. In de hal van het stadhuis aan de Grote Markt ligt het stoffelijk overschot van Stanislaw Maczek in een gesloten kist opgebaard.

De Bredanaars en alle anderen die een band hebben met de Eerste Poolse Pantserdivisie hebben gisteren afscheid kunnen nemen van de commandant van de divisie: generaal Maczek die zondag 11 december op 102-jarige leeftijd overleed in Edinburgh, zijn Schotse woonplaats.
Om vijf voor twee is de deur van het stadhuis nog op slot. Dat biedt het college van burgemeester en wethouders van Breda de gelegenheid in alle rust en als eerste het condoléance-register te tekenen.
Vier eerstejaars cadetten van de Koninklijke Militaire Academie (KMA), in het groen van de landmacht, houden de dodenwacht bij de lijkkist met daarop de roodwitte Poolse vlag. Na een halfuur worden ze afgelost door een kwartet luchtmachtblauwe cadetten. Veteranen van de Eerste Poolse Pantserdivisie nemen van vier tot zes de dodenwacht waar bij hun overleden bevelhebber. Zij wisselen om het kwartier.
Stanislaw Maczek, zoon van een rechter uit Lwów in Polen, in het Habsburgse rijk Lemberg geheten, noemde 29 oktober 1944 de *Big Day*. Die dag bevrijdde hij met zijn divisie de stad onder de Grote Toren. Nu is de toren van de Grote- of Onze-Lieve-Vrouwe Kerk in de mist gehuld en ligt het dode lichaam van de bevrijder van Breda, Axel, Hulst, Terneuzen, de rest van Oost-Zeeuws-Vlaanderen, Baarle-Nassau en -Hertog, enzovoorts naast de metersgrote kopie van *Las Lanzas*, het schilderij waarop Velázquez de overgave van Breda aan Spinola in 1625 uitbeeldde.
Voor de poort van het stadhuis drommen mensen samen die zich in meerderheid de oorlogsjaren '40-'45 herinneren. Zodra de deur opengaat, stappen Piet van Schijndel en zijn kleinzoon Andries Verkooijen als een van de eersten binnen. „Nee, wij komen niet uit Breda, maar uit Oosterhout. Oosterhout is zogenaamd door de Engelsen bevrijd, maar die waren drie dagen aan het vechten toen de Polen een bruggehoofd sloegen bij Den Hout. Pas daarna zijn we bevrijd. Bij ons thuis zijn Polen ingekwartierd geweest. Allemaal hartstikke goeie mannen. Dit doet me heel veel..." zegt Van Schijndel, die moeite moet doen om zijn tranen te onderdrukken.
Bij de roodwitte kransen is er ook een van de gemeente Oosterhout. Voorts zijn er van de gemeente Breda, het *10 april comité* uit Emmen, van oud-strijders van de pantserdivisie in Torun, Polen, de culturele vereniging Polonia uit Breda...
Marian Kopydlowski en zijn echtgenote zijn van hun woonplaats Willebroek bij Antwerpen naar het Bredase stadhuis gekomen om het condoléance-register te tekenen. Hij laat er een kleine tekst in het Pools achter: „Gegroet meneer de generaal. U heeft geleefd om God en uw vaderland te dienen. Toch hebt gij deze plaats uitgekozen als laatste rustplaats, in de gastvrije Hollandse grond..."

De plechtigheid in de hal van het Bredase stadhuis is voor veel oud-strijders de tweede reünie in korte tijd, eind oktober hebben ze onder de Grote Toren de bevrijding voor de vijftigste maal gevierd. Adam Kreutzer, die uit Toronto in Canada komt, is echter voor het eerst sinds vijftig jaar weer terug in Breda. Op het bordes van het stadhuis vraagt hij, 'waar is die school, ik heb er drie maanden gewoond?' De Grote Kerk, die zich drie dagen voor kerst in dikke mistwatten verstopt, herinnert hij zich nog maar vaag. „We zijn met vijf man uit Toronto. In Toronto wonen ongeveer honderdduizend Polen, onder wie zo'n vijfhonderd oud-strijders, maar niet allemaal van de pantserdivisie, hoor."
Gedurende de middag is er een gestage stroom Bredanaars, onder wie diverse raadsleden, andere Westbrabanders en Poolse veteranen die Maczek een laatste groet komen brengen. Totaal zetten negenhonderd mensen hun naam in het condoléance-register. Gabriëlla en Ben Bastiaansen uit Bavel komen de lijst als bruid en bruidegom tekenen.
„De bruiloft is vorig jaar al gepland. Dit kies je niet uit. We tekenen het register omdat de oorlog me wel iets zegt. Toch is het voor ons op de eerste plaats een feestdag," zegt de in het wit geklede bruid.
Ed Cuber, zoon van een oud-strijder die zich na de oorlog tussen Mark en Aa vestigde, maakt foto's in de hal van het stadhuis. Hij doet dat voor het Generaal Maczek Museum, de drijvende krachten achter die instelling, Kees Coenders en Jos van Alphen, ontbreken uiteraard niet bij deze gelegenheid.

Rond negen uur op de drukke donderdagse koopavond voor Kerstmis is de Grote Toren verlicht en rukken de cadetten bij de kist van Stanislaw Maczek in: „Dodenwacht, voorwaarts mars..."

• *Veteranen nemen de dodenwacht waar bij hun overleden bevelhebber.*

• *Totaal zetten negenhonderd mensen hun naam in het condoléance-register.*

FOTO'S DE STEM/JOHAN VAN GURP

Kus van weduwe voor Breda

Van onze verslaggever
Peter de Leeuw

Edinburgh – Het is negen uur 's morgens en de maan staat nog hoog boven Edinburgh Castle.

De Schotse hoofdstad hult zich in kersttooi op de kortste dag van het jaar, de dag van het afscheid van generaal Stanislaw Maczek die hier anderhalve week geleden op 102-jarige leeftijd overleed.

Na de Heilige Mis in Saint Mary's Cathedral aan Broughton Street zal het stoffelijk overschot in een militair toestel van Schotland naar Nederland worden overgevlogen, waar de commandant van de Eerste Poolse Pantserdivisie zijn laatste rustplaats krijgt te midden van 'zijn vrienden, zijn soldaten' op het Pools Militair Ereveld in Breda.

De kortste dag van het jaar is mooi en helder. Als de maan onder is, is de lucht boven de oude hofstad van de Schotse koningen staalblauw. De temperatuur beweegt zich rond het vriespunt. Over de kou klagen de Schotten een beetje. Maar wat doet het er eigenlijk toe, over vier dagen is het kerstmis? Weten ze dat Stanislaw Maczek, in 1944 de bevrijder van grote delen van Zuidwest-Nederland, dood is? Maczek, Maczek.., nee nooit van gehoord. Het meisje van het stadhuis, de fotograaf, het personeel bij de hotelreceptie, de taxichauffeur, de barkeeper en de man in de straat; ze zeggen het in koor. Wel weten ze dat Schotland een Poolse minderheid rijk is. Die hadden toch iets met de Tweede Wereldoorlog te maken?

„Het verbaast mij niet dat hij in Breda wordt begraven. Hij was een van de weinige generaals die dichtbij zijn mannen stond. We konden altijd bij hem aankloppen, tijdens en na de oorlog," zegt oud-strijder Stanislaw Osuchowski in een zijkapel van Saint Mary's Cathedral. Daar staan ook Stan Kos en zijn zoon, die video-opnamen maakt.

„Nederland heeft altijd een aparte plaats in Maczeks hart ingenomen," meent Kos senior. „We hebben ook steden en dorpen in Frankrijk en België bevrijd. maar in Nederland krijgen we er de eer voor. Nee, ik heb Breda niet gehaald in 1944. In Alphen ben ik mijn linkerarm kwijtgeraakt, zoals je ziet. Ik ben afgelopen oktober voor het eerst teruggeweest op de plaats waar dat gebeurde. Ik was onder de indruk van het feest in Breda, we zijn er goed en hartelijk ontvangen."

Het wordt stil in de kapel als Zofia Maczek, ze is halverwege de tachtig, binnenkomt. De weduwe van de generaal loopt moeilijk en wordt door twee man ondersteund. Eenmaal voor in de kerk ontmoet ze burgemeester Ed Nijpels van Breda, die ze nog kent van diens bezoek aan Edinburgh twee jaar geleden, toen haar man honderd werd.

Het weerzien doet haar goed en ze kust Nijpels. „Ze zei: deze kus is voor de bevolking van Breda. Wilt u hem overbrengen?" verklaart de burgemeester na afloop van de mis.

„Dit is hèt nieuws van de dag in Polen," zegt de verslaggever van de Poolse televisie, die 's nachts en voor deze gelegenheid samen met generaal Kuriata, de vice-minister van Defensie in Warschau, de twee leden van de erewacht en een camera-ploeg van Polen naar Schotland is gevlogen. „Nee, we vinden het niet jammer dat hij in Breda wordt begraven. We begrijpen dat hij te midden van zijn mannen wil liggen en respecteren zijn laatste wil."

■ ZIE VERDER REGIO - C2

Afscheid van generaal-bevrijder

• *Honderden Bredanaars, maar ook mensen uit andere plaatsen die door de Polen in 1944 zijn bevrijd, zoals Axel, hebben gisteren afscheid genomen van generaal-bevrijder Stanislaw Maczek. Diens stoffelijk overschot stond opgebaard in de hal van het Bredase stadhuis.*
Cadetten van de KMA en Poolse oud-strijders verzorgden een erewacht.
Vandaag wordt de commandant van de Eerste Poolse Pantserdivisie, die op 11 december in zijn Schotse woonplaats Edinburgh op 102-jarige leeftijd overleed, begraven op het Pools Militair Ereveld in Breda. Volgens zijn laatste wil krijgt hij er een plaats temidden van 'zijn vrienden, zijn soldaten'.
Onder degenen die het condoléance-register tekenden waren de voormalige bisschop van Breda Ernst, de Poolse ambassadeur in Nederland en veel oud-strijders.

FOTO DE STEM/JOHAN VAN GURP

• *Militairen van de Poolse Compagnie in de houding.*

FOTO'S DE STEM/JOHAN VAN GURP

Laatste eer voor generaal Maczek

• *Met volledige militaire eer en onder grote publieke belangstelling is gisteren de bevrijder van grote delen van Zuidwest-Nederland generaal Stanislaw Maczek begraven. Cadetten van de Koninklijke Militaire Academie droegen de overleden commandant van de Eerste Poolse Pantserdivisie naar zijn laatste rustplaats: het Pools Militair Ereveld in Breda. De Bredase burgemeester Nijpels noemde de Poolse bevrijder 'een dapper militair maar bovenal een nobel mens'.*

■ ZIE STAD EN STREEK - C1

FOTO DE STEM/JOHAN VAN GURP

'We hebben vandaag zijn leven gevierd'

Breda – Bovenaan de Grote Toren van Breda hangen duidelijk zichtbaar de Nederlandse en Poolse vlag halfstok. Het is tien voor elf 's ochtends en twee dagen voor kerst.

Dit is de dag dat Stanislaw Maczek, de commandant van de Eerste Poolse Pantserdivisie die in 1944 grote delen van Zuidwest-Nederland bevrijdde, naar zijn laatste rustplaats op het Pools Militair Ereveld in Breda wordt gebracht.

De Grote Kerk zit vrijwel vol. Veel Bredanaars, Poolse veteranen uit heel de wereld, minister van Staat J. Ziolkowski namens president Walesa van Polen, C. Brainich von Brainich Felth namens koningin Beatrix, minister J. Voorhoeve van Defensie, commissaris der Koningin in Noord-Brabant F. Houben, burgemeester E. Nijpels van Breda en vele anderen wonen de uitvaartmis bij voor Stanislaw Maczek, die zondag 11 december op 102-jarige leeftijd overleed in zijn woonplaats Edinburgh, de deftige hoofdstad van Schotland.

De zoon

Uiteraard zitten ook op de voorste rij Andrzej Maczek, de zoon van de generaal, en enige andere familieleden. „Tegelijkertijd met de Heilige Mis in de Grote Kerk is bij mijn moeder en zus thuis in Edinburgh een mis opgedragen. De familie was op die manier verenigd toen we afscheid namen van m'n vader," zal Andrzej Maczek veel later op de dag verklaren in de lobby van zijn hotel.

's Morgens staan vlak voor het koor in de Grote Kerk Poolse oud-strijders met de vaandels van hun bataljon, voorzien van rouwlinten. Naast hen staan Poolse dienstplichtigen in de houding, op hun mouw het embleem van de Eerste Poolse Pantserdivisie, de adelaarsveren van de ulanen.

Na het verdwijnen van het communistische regime in Warschau is de traditie van de bevrijders van Breda, Axel, Hulst, enzovoorts, in het vrije Poolse vaderland voortgezet.

Om elf uur gaan bisschop Muskens van Breda, voormalig bisschop Ernst van Breda en de Poolse legerbisschop Glodz voor in de Heilige Mis. De Choralen van de Grote- of Onze-Lieve-Vrouwe Kerk vullen de ruimte onder de Middeleeuwse gewelven met gezang en het machtige orgel wordt bespeeld door Anton van Kalmthout.

Mgr. Ernst begint met een lezing uit het evangelie van Jezus Christus volgens Johannes: „In die tijd sprak Jezus tot de joden: voorwaar, voorwaar, ik zeg u..."

neraal Maczek begraven

jaar dat Breda de bevrijding herdacht, is de Poolse oudstrijder al Maczek op 102-jarige leeftijd overleden. De generaal werd vorige ndér grote belangstelling op het Poolse Militaire Ereveld aan de ebaan begraven.

nt-generaal Stanislaw Maczek 31 maart 1892 geboren in ec nabij Lwow, het toenmalige g in de Oostenrijks-Hongaars honarchie. In de jaren 1910- udeerde hij aan de Universiteit w filosofie en Pools. Na een beurtocht sloot hij zich aan bij se leger in oprichting.
rse militaire operaties trok de oolse Pantserdivisie onder leigeneraal Maczek in 1944 door n Nederland en liet een groot aantal steden in vrijheid achter. De grootste prestatie was de bevrijding van Breda op 29 oktober 1944. Door zeer doortastend op te treden wisten de Polen grote vernielingen en veel bloedvergieten te voorkomen. Niettemin moesten op een aantal plaatsen in de stad, vooral bij het Wilhelminapark en de Wilhelminabrug, zware gevechten worden geleverd. Even buiten Breda, in de buurt van Dorst, kregen de Polen te maken met een felle tegenaanval van de Duitsers. De Polen trokken snel hun artilerie- en anti-tank-regiment terug naar Dorst voor een verbeten gevecht. Maczek beschreef dit later in zijn memoires als een 'uiterst kritiek moment'. De Polen weerstonden de Duitse tegenaanval. De Duiters vluchtten weg naar Terheijden en Breda was bevrijd.

Voorhoeve

Generaal Maczek heeft er zelf om gevraagd om bij zijn strijdmakkers op het Poolse Militaire Ereveld in Breda te worden begraven. Zijn lichaam werd vorige week vanuit het Schotse Edinburgh overgevlogen naar Nederland. Donderdag kon het publiek in het stadhuis afscheid nemen van de generaal. Vele mensen maakten van de gelegenheid gebruik het condoleanceregister te tekenen.
Ook voor de begrafenisdienst in de Grote Kerk was de belangstelling, met name ook van de pers, groot. Bij de begrafenis waren, naast een Poolse afvaardiging, minister Voorhoeve, bisschop Muskens en mgr. Ernst aanwezig.

• *Bisschop Musters gooit een schepje aarde op de kist.*

Mgr. Muskens, die vorige maand in Bergen op Zoom tot bisschop van Breda is gewijd, houdt de preek: „Generaal Maczek symboliseert een eeuw Europese geschiedenis. Hij streed als soldaat in het Oostenrijks / Hongaarse leger, in een heel ander Europa dan nu... De geest van het strijden voor rechtvaardigheid heeft geen volk zo lang gekend als het Poolse volk. En daarvan hebben wij in Nederland profijt getrokken..."

Czeslaw Szewczyk maakt videoopnamen. Gevraagd naar zijn leeftijd, antwoordt hij: „Ik ben van de lichting '28, soldaat in '44." Hij praat Vlaams, want is geboren in Winterslag. Evenals zijn vader heeft hij er in de mijnen gewerkt, van zijn veertiende tot zijn zestiende. Daarna nam hij vrijwillig dienst bij de divisie van Maczek.

„Alle mensen weten dat oorlog verschrikkelijk is. Maar als je het niet hebt meegemaakt, begrijp je het niet. Het is net als een vrouw die haar kind verliest. Iedereen vindt dat verschrikkelijk, maar je beleeft niet het verdriet van die vrouw. Ik had een haat tegenover de Duitsers, maar woon nu al heel veel jaren in Duitsland. In Offenbach bij Frankfurt. Natuurlijk wilde ik vandaag hier zijn."
Na de plechtigheden zegt Andrzej Maczek in zijn hotel: „De dood van een vader is heel moeilijk voor een zoon. Maar bij de dood van zo'n beroemde vader, die in zijn soldaten zoveel zonen heeft, komen nog meer moeilijkheden kijken. Ondanks zijn hoge leeftijd is m'n vader plotseling overleden. We hebben hem vandaag begraven. Toch kun je ook zeggen dat we vandaag zijn leven hebben gevierd."

Dapper en nobel

Burgemeester Nijpels van Breda noemt Maczek in zijn toespraak in de Grote Kerk, 'een dapper militair, maar bovenal een nobel mens'. Ook Andzrej Maczek spreekt tijdens de uitvaartmis enkele woorden. In het Pools. Karol Lesman, zoon van een Poolse oud-strijder die zich in Breda vestigde, is zo vriendelijk ze te vertalen: „Het was een grote vreugde voor mijn vader dat Polen weer vrij was geduren de de laatste jaren van zijn leven. Zijn moeite en die van zijn soldaten was toch niet vergeefs geweest. Ik ben ervan overtuigd dat God mijn vader zo heeft willen belonen. Het is niet aan mij om het over zijn verdiensten te hebben. Lieve vader, rust in vrede."
Om precies één uur brengen drie Poolse officieren met zwaarden en vaandel een eresaluut bij de lijkkist in de Grote- of Onze-Lieve-Vrouwe Kerk. Daarna marcheren ze naar buiten. Het ijzerbeslag onder hun laarzen klikt kort en droog tegen de stenen vloer en galmt na in de Niervaartkapel.
Een kwartier later verlaat de kist de kerk. „Ik ben dankbaar dat de stad Breda ons Polen deze gelegenheid biedt," zegt Henry Weber, een veteraan van de pantserdivisie die zich na de oorlog in Londen vestigde.
Aan de Tuinzigtlaan geeft om twee uur tamboer-maître Claessens het sein tot vertrek aan de lijkstoet. Vier tamboers volgen Claessens op de voet en roeren de omfloerste trom. Daarna volgt een compagnie van het Poolse leger, die overgekomen is uit Warschau.
Ze marcheren perfect in de maat. Elke keer als ze hun laarzen neerzetten op het asfalt maakt het één geluid. Op hun geweren de bajonet. De kist met het stoffelijk overschot van de generaal wordt gedragen door cadetten van de Koninklijke Militaire Academie.

Verplaatst

Op het Pools Militair Ereveld is de afgelopen dagen het monument voor de pantserdivisie enkele meters verzet om plaats te maken voor het graf van Stanislaw Maczek, zoon van een rechter uit Lwów. Bisschop Muskens van Breda bestelt hem ter aarde.
Henry Weber voert op het ereveld het woord namens de oudstrijders van de Eerste Poolse Pantersdivisie, 'de vrienden, de soldaten van Maczek', en slaat daarbij de levensbeschrijving van de generaal over, maar roept nog wel eens in herinnering de bijzondere band die hij had met Breda. Om kwart voor drie klinkt de Last Post en daarna geeft de compagnie Polen drie salvo's. De schoten lijken de hemel open te splijten.
Breda, twee dagen voor Kerstmis: het was de dag dat de wereld voorgoed afscheid nam van Stanislaw Maczek, een van de belangrijkste generaals in de Tweede Wereldoorlog.

Generaal Maczek wordt vrijdag op het Pools Ereveld begraven

Vervolg van voorpagina

ge overwinterden de Polen in eda en omgeving, onder meer Oosterhout.
Polen zouden de strijd- achten van generaal Maczek oit aankomen. Het einde van glorieuze veldtocht kwam t de capitulatie van de Duit- stad Wilhelmshaven. Verder chten de troepen niet gaan dat met het verdrag van ta door de geallieerde kop- kken was afgesproken dat en onder Russische in- edssfeer zou blijven.

weede strijd

de algehele Duitse capitula- keerde Maczek terug naar otland. In september van 5 werd hij benoemd tot op- bevelhebber van de Poolse ereenheden in geheel Groot ttannië en dit commando ield hij tot in 1947 de troe- van de Poolse regering in ingschap werden gedemo- seerd.
generaal vestigde zich hier- definitief in Schotland om- het communistische regiem 'olen hem bij een terugkeer r zijn vaderland zeker zou ben geliquideerd.
at de strijd tegen de Duit- was gestreden, begon voor Poolse oud-strijders een we oorlog want de Russen alleerden in het laatste oor- jaar in Polen een commu- ische marionetten regering. zek verzette zich van meet an. Hij erkende alleen de e Poolse Regering' in bal- schap en weigerde een voet olen te zetten zolang er in schau geen democratie Dit leverde hem het be- op dat de heer S. Maczek de Poolse burgerrechten ontzet wegens hulp aan Imperialistische Engeland' et 'Kapitalistische Ameri-

r wildde men in Polen wel n van de heldendaden van olen gedurende de tweede ldoorlog. Men probeerde mannen zelfs in hun pro- nda-straatje te krijgen. zek wilde niets met deze sen te maken hebben. Hij erde dan ook ineens, nadat erder wel bezoeken aan a had gebracht, in 1981 in a te verschijnen. Het was hem een pijnlijke besliss- omdat het Bredase Ge- tebestuur hem altijd wel

• *Breda twintig jaar bevrijd. Generaal Maczek wuift naar de toegstroomde burgers op de Grote Markt. Rechts toenmalige burgemeester Guljans.*

letterlijk en figuurlijk welgezind geweest was en is.

Naar Dorst

Hij wilde echter niet met de, in zijn ogen, de communistische vijand collaborerende oud-strijders en de ambassadeur van het communistische Polen aan de graven van zijn soldaten staan. Daarom liet hij bij zijn laatste bezoek aan Nederland, in oktober 1981, demonstratief Breda links liggen en deed Dorst aan.

Dorst speelde in zijn ogen een belangrijke rol in het verzet van de oud-strijders. De 'Vrije Poolse Regering' in ballingschap vergaderde in de tachtiger jaren regelmatig in Dorst. Vertegenwoordigers van oud-strijders uit heel West-Europa kwamen er samen.
Na het bezoek aan Nederland, waarbij de generaal zich ondanks zijn hoge leeftijd nog bijzonder kranig toonde, ging de gezondheidstoestand van Maczek toch langzaam achteruit. Vorige week overleed de bevrijder van Breda tenslotte.
In zijn laatste wilsbeschikking had hij laten vastleggen dat hij graag in Breda tussen zijn troepen begraven zou willen worden. Aan dat verzoek wordt gehoor gegeven.
Op donderdag 22 december wordt eerst in het Schotse Edinburgh een plechtige eucharistieviering gehouden in de kathedraal. Hierbij zal burgemeester Nijpels aanwezig zijn. Daarna vliegt Nijpels met het stoffelijk overschot naar Nederland. Belangstellenden kunnen generaal Maczek dan op donderdagmiddag en -avond de laatste eer bewijzen in het Bredase stadhuis aan de Grote Markt.
Vrijdag gaat monsigneur Muskens voor in de rouwdienst die om 11.00 uur wordt gehouden in de Grote Kerk. Hierna vertrekken de genodigden in bussen naar het Poolse ereveld waar de generaal tussen zijn strijdmakkers wordt gegraven.
In verband met de te verwachten drukte zijn door gemeente diverse verkeersmaatregelen genomen.

Bevrijder wordt vrijdag begraven

carrière zich vervolgens in snel tempo ontwikkelen. Zeker nadat hij een spoedcursus aan de Hogere Krijgsschool (1924-1927) gevolgd had.
Zo belandde hij in 1938 als commandant bij de 10e gemotoriseerde cavalerie brigade. Vanaf de eerste dag dat Hitler Polen binnen viel, in 1939, weerde de eenheid van Maczek zich dapper. Toen de mogelijkheden om verzet te plegen waren uitgeput, kreeg hij van de generale staf bevel om met alle materiaal naar Hongarije uit te wijken. Zodra hij via een bergpas de grens met Hongarije over trok, werd hij geïnterneerd.
Maczek wist te ontkomen. Via Noord-Afrika belandde hij uiteindelijk in Frankrijk waar hij in november 1939 commandant werd van het Poolse opleidingskamp voor de strijdkrachten. In Frankrijk werd hij bevorderd tot Brigade Generaal.

Capitulatie

Op 10 mei van 1940 begon Hitler ook in het westen van Europa met oorlog. Nederland en België vielen snel. Toen de Fransen dreigden de capituleren kregen de Poolse troepen opdracht naar Engeland te gaan om vanaf daar de Duitsers weer te bevechten.
In 1942 kreeg Maczek het officiële bevel van de Poolse regering in ballingschap, een Pools leger op te bouwen. In 1944 was de eenheid op volledige oorlogssterkte.
Met enthousiasme ontvingen de Polen het bericht dat zij in de geallieerde invasiemacht waren opgenomen. Ze zouden terug gaan naar het vaste land, op weg naar de bevrijding van Polen. Na de invasie sprak Maczek dan ook tot zijn manschappen de woorden: „Vecht eerlijk maar bedenk dat de Poolse soldaat vecht voor de vrijheid van vele volken maar alleen voor Polen sterft."
In de operatie Falaise toonde de Poolse divisie voor het eerst zijn kracht. Na een week, zette de divisie zich in beweging. Men achtervolgde de bezetter tot aan het kanaal van Gent naar Terneuzen. Op 16 september bereikten de Poolse eenheden Gent en nog dezelfde dag overschreden zij de grens met Nederland.
Na de opmars van Generaal Maczeks eenheden bleven vele Belgische en Nederlandse steden in vrijheid achter. Daarbij werd alles in het werk gesteld om zoveel mogelijk heel te laten van de vaak prachtige historische binnensteden. Zo werd ook Breda bevrijd. Na deze

• *Generaal Stanislaw Maczek, bevrijder van Breda, stierf op 102-jarige leeftijd.*

door Frans Huysmans

BREDA — Op 102-jarige leeftijd overleed vorige week in het Schotse Edinburgh, generaal Stanislaw Maczek. Mackzek stond aan het hoofd van de eerste Poolse pantserdivisie die onder andere Breda bevrijdde. Uit erkentelijkheid voor de inzet, werd de generaal samen met zijn manschappen tot ere-burger van Breda benoemd. Vrijdag zal generaal Maczek worden begraven tussen zijn manschappen op het Poolse militaire ereveld in Breda.

Maczek werd op 31 maart 1892 geboren in Szczerzec nabij Lwow, het toenmalige Lemberg in de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie (thans Oekraine).
Na zijn studie belandde Maczek bij het Poolse leger in oprichting. Hij was eerst commandant, maar een jaar later werd hij benoemd tot kapitein van de mobiele compagnie stormtroepen. Omdat hij een begaafd militair was, bleef zijn

„Vechten voor vele volken maar sterven alleen voor Polen"

een op graf Maczek

Oorlogsgravenstichting heeft gisteren op de Poolse erebe-
laats aan de Ettensebaan in Breda een steen geplaatst op
af van generaal Stanislaw Maczek. De Poolse bevrijder van
werd na zijn overlijden in het Schotse Edinburgh, op 11
ber vorig jaar, vlak voor kerst bijgezet op de erebegraaf-
De generaal werd 102 jaar oud. Voor de steen op het graf
e generaal heeft de Oorlogsgravenstichting het gewone
ardformaat aangehouden dat geldt voor alle graven van
oolse bevrijders van Breda. FOTO COR VIVEEN

24-2-95

Weekmarkt vrijdag naar de middag

Maatregelen rond begrafenis generaal Maczek

Tekenen condoleanceregister
Donderdag 22 december staat de overledene opgebaard in de hal van het stadhuis van 14.00 – 21.00 uur. Gelegenheid tot het tekenen van het condoleanceregister.

Raadsvergadering in Stadskantoor
De raadsvergadering van donderdag 22 december vindt niet plaats in de raadzaal van het stadhuis, maar is verplaatst naar het bedrijfsrestaurant van het Stadskantoor. Aanvang 19.30 uur.

Afsluiting deel binnenstad
Vrijdag 23 december zijn de Molenstraat, Nieuwstraat en Vismarktstraat van 9.00 – 14.00 uur afgesloten voor alle verkeer.

Vrijdagmarkt verschoven naar de middag
Vrijdag 23 december wordt de markt 's middags gehouden van 15.00 – 20.00 uur.

Parkeren Chasséveld
Vrijdag 23 december is het Chasséveld gereserveerd voor belangstellenden die de plechtigheden willen bijwonen. Vandaar gaat er een bus naar de Grote Kerk. Het vervoer van de Grote Kerk naar het Pools Militair Ereveld is eveneens per bus geregeld. Vandaar rijdt de bus terug naar het Chasséveld.

Parkeren Chassékazerne
Bezoekers van de binnenstad kunnen vrijdag 23 december gebruik maken van het bewaakte parkeerterrein van de Chassékazerne. Open van 8.00 – 22.00 uur. Tarief 1,50 gulden per keer. Te bereiken via Chassésingel.

Afsluiting Pools Militair Eereveld
Het Pools Militair Ereveld is vrijdag de gehele dag afgesloten.

Afsluiting straten rond Ereveld
Tuinzigtlaan tussen Ettensebaan en Haagweg, is voor alle verkeer op vrijdag 23 december afgesloten van 9.00 – 16.00 uur.
Beide rijbanen van de Ettensebaan, tussen Heilaarstraat en Tuinzigtlaan zijn die dag ook afgesloten voor alle verkeer van 9.00 – 16.00 uur.

Verkeersomleiding
Het verkeer vanuit Etten-Leur wordt vrijdag omgeleid via Heilaarstraat, Haagweg, kruising Ettensebaan/van Goghstraat.
Vanuit Breda gaat de omleiding via Tuinzigtlaan, Leursebaan en Heilaarstraat. De omleidingen zijn met borden aangegeven.

Tot slot vraagt het gemeentebestuur aan alle Bredanaars om vrijdag 23 december de vlag half-stok te hangen als bewijs van laatste eer aan generaal Maczek.

GEMEENTE BREDA

BREDA 17. X 04 Postbus 90156 4800 RH

NEDERLAND •070 CENT FR 19379

Aan de heer St. Barcz,
Calandstraat 311,
4827 NH BREDA.

STAN

emeente Breda

secretarie

Stadhuis, Grote Markt 38
Postbus 90.156
4800 RH Breda

Herdenking Slag Markkanaal

• De kranslegging van het monument bij 'Success Bridge' aan de Korenbocht. V.l.n.r: de heer W. Deimel, secretaris van de vereniging van oud-leden van de Eerste Poolse Pantserbrigade, Oosterhouts burgemeester A. Mater, kapitein Mulder, voorzitter M. Koot van de stichting 'Herdenking Slag om het Markkanaal' en oud-commandant Woodall van de 240 Field Company Royal Engineers, de legger van Success Bridge.

• Chef defensiestaf generaal G. Huizer reikte de Erasmus-legpenningen uit aan de oudstrijders.

Herdenking aanklacht tegen

Door Kees den Exter

OOSTERHOUT – „Kunt u zich voorstellen dat een Oosterhoutse priester die voor zijn mening uitkomt in het door ons bevochten Markkanaal wordt gegooid? Op de dag dat wij de Slag om het Markkanaal herdenken en koffie en jenever drinken, is in Polen een priester begraven".

Met onder meer die woorden gaf secretaris W. Deimel van de vereniging van oud-leden van de Eerste Poolse Pantserdivisie zaterdagavond in De Bussel in Oosterhout blijk van zijn afschuw over de huidige situatie in Polen in zijn algemeenheid en de moord op pater Jerzy Popieluszko in het bijzonder.

Talrijk waren de uitingen van protest tegen het huidige Poolse regime tijdens het afgeladen driedaagse programma waarmee enkele honderden Poolse, Engelse en Nederlandse oud-strijders het feit herdachten dat exact veertig jaar geleden de Slag om het Markkanaal werd gestreden.

Deimel zei zaterdagavond ook: „Toen wij in Normandië aan land gingen, zei generaal Maczek dat we aan het begin stonden van een bevrijdingstocht door vele landen maar dat, als we zouden sterven, we zouden sterven voor slechts één land. Ons einddoel, een vrij Polen, hebben we niet bereikt. Hoe Polen er uit zou moeten zien kunnen we ons minder goed voorstellen dan hoe het er nu in werkelijkheid wél uit ziet".

Preek

De leider van de Eerste Poolse Pantserbrigade, generaal Stanislaw Maczek, kon afgelopen weekeinde niet aanwezig zijn. De man is inmiddels 92 en is amper hersteld van een ziekte. Desalniettemin en ook gelet op zijn leeftijd is Maczek volgens de heer Deimel zowel geestelijk als lichamelijk nog in een goede conditie. In De Bussel werd een geluidsopname afgedraaid waarin Maczek zijn mannen opriep om één te blijven, 'in afwachting van een vrij en onafhankelijk Polen'.

Ook de preek die pater Stanislas Ludwiczak gistermorgen hield tijdens een buitengewoon indrukwekkende hoogmis in een overvolle Sint Jansbasiliek, was een lange aanklacht tegen het Poolse regime. Kernthema daarin was de strijd die de Polen voeren voor het achterhalen van de volle waarheid. Pater M. Stopa en pastoor A. Hack waren de concelebranten in de eucharistieviering waarvan de gezangen werden verzorgd door het herenkoor en het dameskoor van de Sint Janparochie.

De Stichting 'Herdenking Slag om het Markkanaal' en de afdeling Oosterhout van de Kiwani's hebben met de herdenking enorm veel eer ingelegd en de betrokken oud-strijders veel genoegen verschaft. Het koude maar droge weer was een prima bondgenoot bij het rimpelloos afwerken van een indrukwekkend maar gevarieerd programma. Ook de onaangekondigde komst van enkele tientallen in België woonachtige Polen kon de organisatoren niet voor onoplosbare problemen stellen. Gezegd moet wel zijn dat de belangstelling van de zijde van het publiek bij tal van programma-onderdelen aan de magere kant was.

Slag Markkanaal Pools regime

Onthulling

Nadat vrijdagavond de herdenkingsplechtigheid was ingezet in Den Brink in Den Hout met de opening van de tentoonstelling en de presentatie van het boek van Jos van Alphen, beiden gewijd aan de Slag om het Markkanaal, begon het zaterdagprogramma met de onthulling van een monument aan de Korenbocht, nabij de Zwaaikom. Over een baileybrug die de herinnering levendig maakte aan Success Bridge, de baileybrug van de 240 Field Company Royal Engineers waarover de Polen naar Den Hout konden trekken, wandelde een groot gezelschap naar het monument dat onthuld werd door burgemeester A. Mater en commandant Woodall van de eenheid die Success Bridge aanlegde. Een peloton van de Nationale Reserve vormde daarbij de erewacht en het trompetterkorps van de cavallerie, onder leiding van kapelmeester Van 't Veer, speelde daar de volksliederen van Engeland, Polen, Noorwegen en Nederland.

Het Noorse element in de herdenking komt voor rekening van de Noorse vlieger Abrahamsen die dienst nam bij de Royal Air Force en met zijn Spitfire op 3 november 1944 neerstortte bij 't Goor, tussen Den Hout en Oosterhout. Hij werd vertegenwoordigd door zijn 24-jarige neef Björn, vlieger bij de Noorse luchtmacht. Hem werd de plek getoond waar zijn oom neerstortte en hij kreeg een stukje van het ramptoestel mee.

Een identieke plechtigheid zou zich in de middaguren afspelen nadat bij de Teraalsterbrug burgemeester Mater, de Poolse kapitein Tkacz en burgemeester Van Maasakkers van Terheijden soortgelijk monument hadden onthuld. Kinderen uit Den Hout plantten ook een boom bij de Teraalsterbrug.

De onthullingen kregen een speciaal tintje door het overvliegen van toestellen die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn gebruikt. 's Morgens werd de 'memorial fly pass' uitgevoerd door de heer J. van Kemenade net een Tiger-moth en twee Piper-super-cups met aan de stuurknuppel de heren A. van Oorschot en L. van Voorst. 's Middags voerde een gevechtsformatie van vier Harvards van de Stichting Vliegsport Gilze-Rijen een aantal schijnaanvallen uit op de Teraalsterbrug. Via een radio-verbinding kregen de oud-strijders bij de brug een groet vanuit de lucht.

Eerder op de middag waren de oud-strijders aanwezig bij een herdenking van de burgerslachtoffers van Den Hout tijdens de Tweede Wereldoorlog bij het monument op het plaatselijke kerkhof. Ook daar werden vele kransen en bloemstukken gelegd. Bij die herdenking speelde fanfare Amicitia koraalmuziek. De bevrijders waren in Den Hout ingehaald door drumband Novitas Vitae en vervolgens in de plaatselijke horeca-gelegenheden en de pastorie voorzien van een natje en een droogje.

Aan het einde van de middag gaven de burgemeesters van 13 gemeenten uit de Baronie van Breda een receptie in het Oosterhoutse stadhuis. Onder de nu vrolijke tonen van de trompetters van de cavallerie en door een erehaag van burgemeesters betraden de bevrijders het stadhuis waar het nodige improvisatietalent aan de dag moest worden gelegd omdat vele tientallen oud-strijders hun komst niet hadden aangekondigd. Hetgeen burgemeester Mater de opmerking ontlokte dat de Polen een spontaan volk vormen: „En wij zijn blij met die spontaniteit". Die spontaniteit uitte zich ook in de gretigheid waarmee de borreltjes wodka werden geleegd en liederen werden aangeheven. 'Na zdrowie' klonk veelvuldiger dan 'Proost' of 'Cheers'.

• *Twee Poolse veteranen paradeerden het hele weekend door Oosterhout in hun oude uniform. De linker man is 82 jaar oud.*

In eendrachtige samenwerking met de burgemeesters en secretaris generaal P. de Man van het Ministerie van Defensie reikte de vier-sterren-generaal G. Huizer, de chef van de defensiestaf, de Erasmus legpenning uit aan alle oud-strijders. Hij kreeg een ovationeel applaus toen hij zich in het Pools tot de mannen van de Eerste Poolse Pantserbrigade richtte.

Zaterdagavond vond in cultureel centrum De Bussel een ontmoetingsavond plaats. Het gemengd koor Oosterheide zette de Polen voor de vijfde keer die dag aan tot samenzang van hun nationale hymne, maar dat deed niets af aan het enthousiasme en de emoties waarmee de mannen hun volkslied zongen. Integendeel. Het optreden van een jazz-orkest en een illusionist, de aanwezigheid van het Abrahamorgel en een kaas- en een haringkraam waren op zich natuurlijk prima bedoeld, maar aan de oud-strijders eigenlijk amper besteed: zij wilden praten, praten en nog eens praten. Niet vreemd natuurlijk voor mensen die jarenlang samen hebben opgetrokken en elkaar vervolgens heel lang - in sommige gevallen zelfs veertig jaar - niet meer gezien hebben.

Kransen

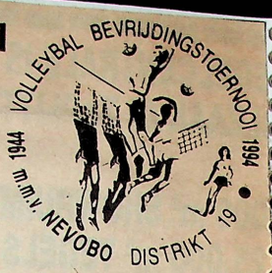
Gistermorgen werden na de dienst in de Sint Jan nog kransen gelegd op het Poolse ereveld op de begraaflaats aan de Veerseweg. Daar speelde de Koninklijke Harmonie de volksliederen om vervolgens het gezelschap te begeleiden naar en toe te spelen bij café De Koppelpaarden. In dat etablissement eindigde met een lunch het officiële programma, maar het spreekt dat vrijwel iedereen gebruik maakte van de gelegenheid om een bezoek te brengen aan de Vredeskapel in Dorst, het Poolse ereveld in Breda en het kerkhof en het Generaal Maczek-museum in Ginneken.

West – Brabant 50 jaar bevrijd

(Vervolg voorpagina)

vrijdden Bavel en kwamen op die dag bij de Driesprong in Breda en Ypelaar. Op 29 oktober bevrijdt de Poolse Pantserdivisie Breda. De Canadezen nemen Galder en Ulvenhout voor hun rekening en zuiveren gelijk het Mastbos. De Poolse wals ging verder: 30 oktober werden Prinsenbeek en Teteringen bevrijd. Bij het Wilhelminakanaal bij Oosterhout aangekomen, was de brug opgeblazen, maar de Engelse 7. Pantserdivisie had Oosterhout inmiddels bevrijd. 31 oktober werd een moeilijke dag. Er zou getracht worden bij Nieuwe – Veer ten Noorden van Prinsenbeek over de Mark een bruggehoofd te vormen. Aanvankelijk is het gelukt, maar door de enorme tegenstand en zware verliezen moest worden teruggetrokken. Een alternatief moest worden gevonden en dat werd Oosterhout ter hoogte van Teraalst. Samen met de Engelsen en de Prinses Irene Brigade werd een plan gemaakt en op de avond, van 3 november zou de aanval worden ingezet. Inmiddels waren wel;Raamsdonk, Raamsdonksveer en Geertruidenberg bevrijd. De aanval over het Markkanaal lukte, zij het, dat de tegenstand zwaar was, want de Duitsers wisten heel goed, dat de terugtocht alleen over de Moerdijkbruggen nog zou lukken en zij wilden nog zóveel mogelijk troepen van de bruggen gebruik laten maken. Met steun van de Engelse Luchtmacht werden veel aanvallen opgezet en op 4 november werden Den Hout, Made, Wagenberg en van het Oosten in Terheyden bevrijd. Amerikanen en Engelsen ondersteunden de Polen op de flanken en daardoor konden op 5 november Drimmelen, Hooge – Zwaluwe en Zevenbergschenhoek door de Polen worden bevrijd. De Amerikanen bemoeiden zich met Zevenbergen en de Engelsen met Klundert. Lage – Zwaluwe viel een dag later zonder strijd in handen van de Polen, maar Moerdijk was nog niet bevrijd. Canadese Artillerie werd te hulp geroepen om de laatste Duitse tegenstand aan flarden te schieten. Op 7 november bliezen de Duitsers de 2 Moerdijk – bruggen op, maar het verzet van de restanten van de Duitsers bleef taai. Pas op de avond van 8 november lukte het de Polen de rand van Moerdijk te bereiken en 9 november was het zwaar beschadigde dorp echt bevrijd en daarmee was de Operatie PHEASANT definitief voltooid.

Na de oorlog bleven veel Polen in Nederland. Ze bouwden ook hun eigen sociale leven op. Langzaam maar zeker raakten ze echter ingeburgerd. De regio Breda zijn deze strijders veel dank verschuldigd. Vandaar ook de uitgave van de herdenkingspenning en de oprichting van een gedenkteken in Warschau. Nu dus de kans voor ons om wat terug te doen. Info – Breda draagt derhalve het initiatief 'n zeer warm hart toe en roept de lezers op om gelden op het eerder vermelde ABN nummer te storten.....

West – Brabant 50 jaar bevrijd

★ *Op het NAC-terrein aan de Beatrixstraat in Breda de bevrijders, de Amerikaanse opperbevelhebber*

★ *De bevrijding van Breda in oktober 1944. Poolse pantserwagens*

HISTORIA SANKTUARIUM W LICHENIU

BOLESNA KRÓLOWA POLSKI CZEKA NA CIEBIE!

1982

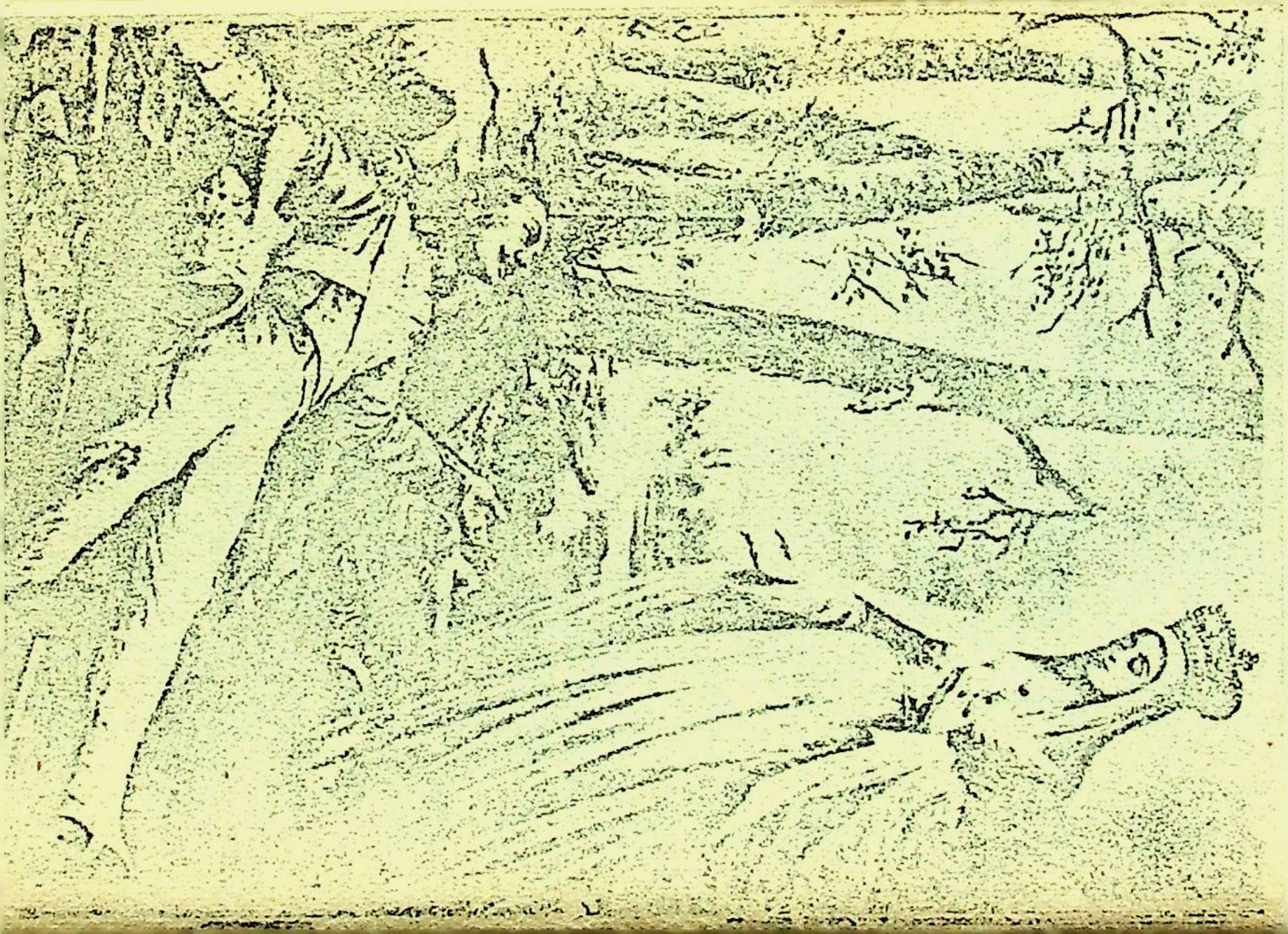
Printed in Poland

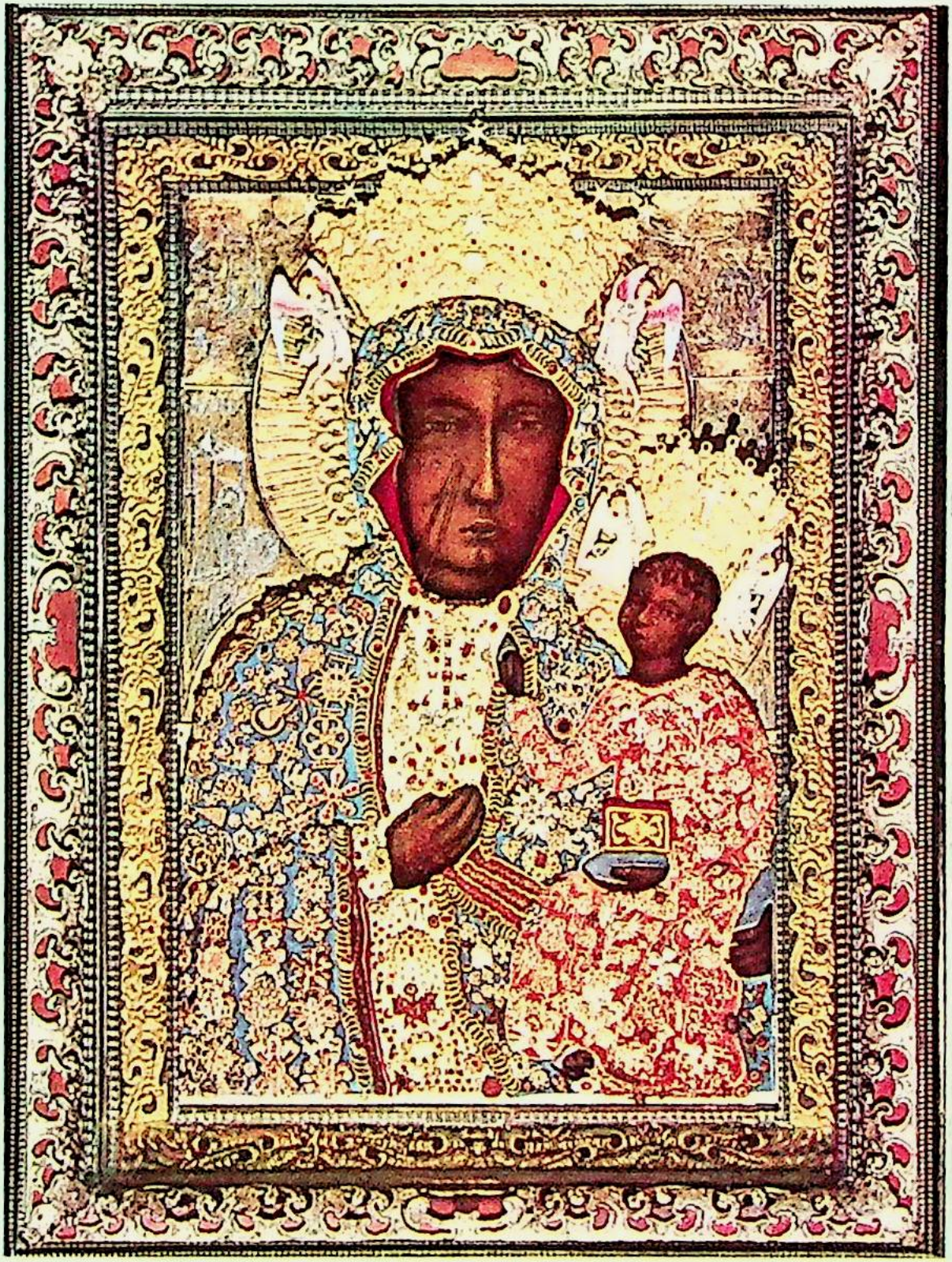
Ukochana Matko Boża, Bolesna Królowo Polski, Maryjo, pokornie i gorąco Cię proszę o liczne łaski i błogosławieństwa, a zwłaszcza Dary Ducha św. dla tej osoby, która w tej chwili wzięła do ręki tę maleńką książeczkę o dziejach Twego ogromnego miłosierdzia nad Polskim Narodem i nad każdym bez wyjątku człowiekiem.
Maryjo, Tobie polecam duszę i ciało, życie i zdrowie tej osoby. Najdroższa Matko, przybądź duchowo na czas tego czytania i ogarnij swą Matczyną miłością jeszcze jedno – może bardzo cierpiące i zagubione ludzkie serce.

Ile razy klękam przed Cudownym Obrazem Matki Bożej Licheńskiej – zawsze się modlę za tych, którzy czytają te skromne stronice, aby otwarli swe dusze na radosne przeżycie i spotkali się niejako osobiście z Samą Najświętszą Panienką.

Dziś polecam Ciebie, Drogi Przyjacielu, czułej miłości Naszej Niebieskiej Matki i Królowej Polskiego Narodu. – Nie pytam Cię kim jesteś, jaki Twój zawód czy przekonania. Jakie było Twoje życie – święte czy grzeszne, jaki obecnie stan Twej duszy. Nie ważne – czy dopiero rozpoczynasz swe życie na tym świecie i jesteś pełen energii i wszelkich nadziei, czy może – życie Twoje już za Tobą, i stajesz pełen niepewności przed bramą wieczności. – Jeśli te słowa dziś dotarły do Ciebie – to jestem przekonany, że Maryja łaskawie spojrzała na Ciebie, pragnie Cię obdarzyć jakimiś łaskami, pragnie do Ciebie przemówić, ma względem Ciebie jakieś tajemnicze zamiary. – A więc bierz i czytaj!

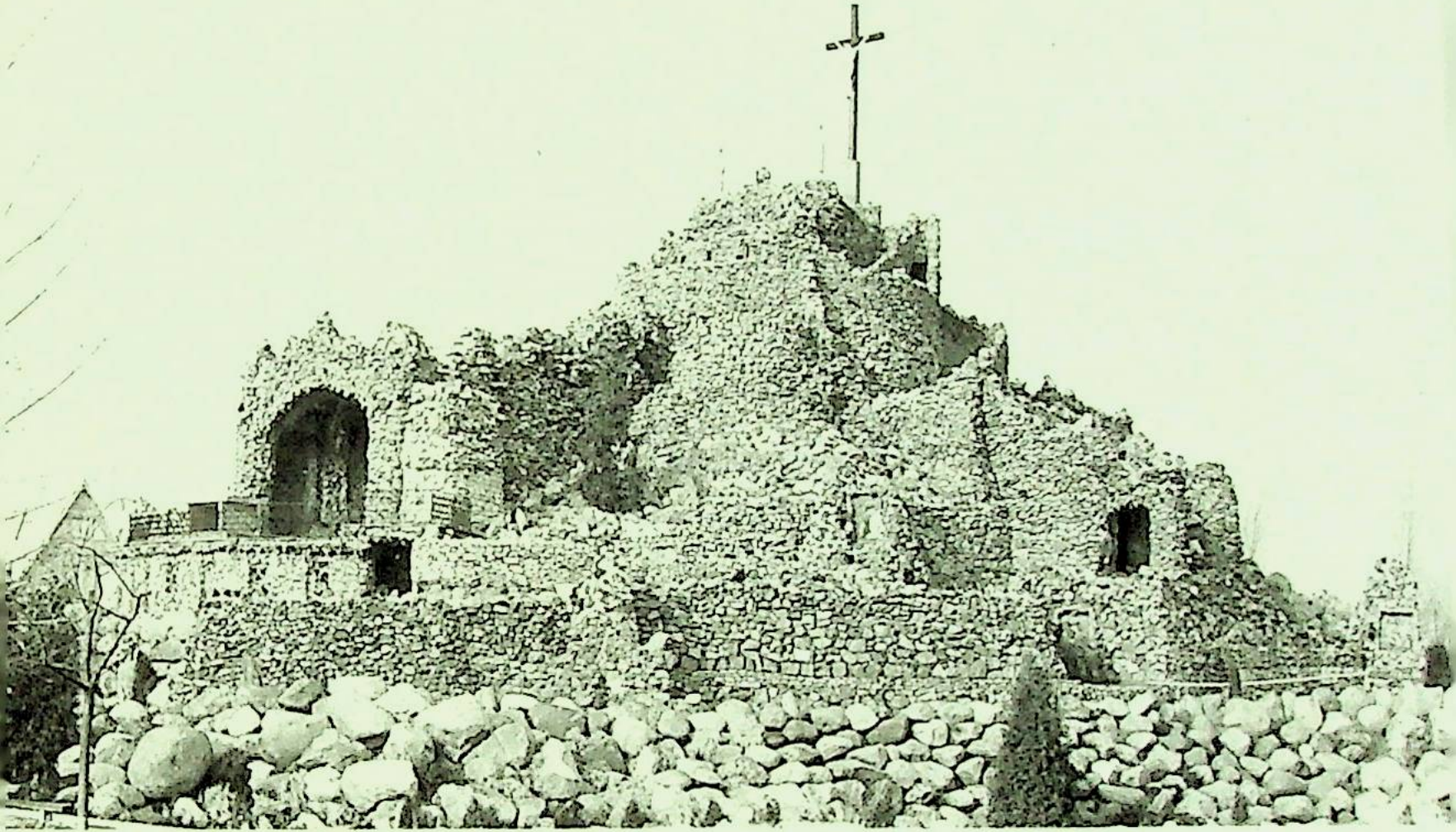
– W połowie XIX wieku, w roku 1850, sama Matka Boża jako Królowa Polski przyszła z Nieba na naszą

MATKA BOŻA CZĘSTOCHOWSKA

Na pamiątkę
z pielgrzymki
w Częstochowie
Drogiej Corce i
Siostrze!
Ślę
Stasiek Janka
i synowie wraz
z Krystyną
Częstochowa 20-21.07.84 r.

GOLGOTA – SANKTUARIUM MARYJNE – LICHEŃ

Drogi Staśku i Core
do obrazka Matki Boskiej
Bolesnej otoczonej Aniołami
Historia Sanktuarium w Licheniu
aby można było lepiej się
zapoznać. Obrazki są świetne

W Podróży.

W PODRÓŻY

przez

A. T. SCHOFIELD'A
Dr.Med., M.R.C.S.

Dobrze znanego specjalisty lekarza z londyńskiej Harley Street, autora "Chrześcijańskiej równowagi umysłowej" i innych dzieł.

DRUK TOW. WYD
STIRLING TRACT ENTERPRISE
THE DRUMMOND TRACT DEPOT
STIRLING . . SCOTLAND

"Prosze pana," mówiła w dalszym ciągu, z oczami pełnymi łez, "my będziemy musiały dziękować Bogu przez całą wieczność za to popołudnie."

W tydzień potem, Dr. Davis sam odszedł do swego Wiecznego Spoczynku, do Nieba.

A. T. Schofield.

Wydawca: A. C. McGregor, 37 Merrylee Park Avenue, Giffnock, near Glasgow.
No. 3 Pol. VI. 43. 15,000.

BEZPŁATNY EGZEMPLARZ NOWEGO TESTAMENTU

Każdy polski żołnierz może otrzymać bezpłatnie egzemplarz Nowego Testamentu w języku polskim. Proszę skorzystać z tej sposobności, jako że jest to sprawą wielkiej wagi, aby nietylko nosić ze sobą Nowy Testament, lecz CODZIENNIE Go czytać. Proszę WYRAŹNIE napisać nazwisko i adres na odwrocie i odesłać do:

Mr A. C. McGREGOR,
37 Merrylee Park Avenue,
Giffnock, near Glasgow.

[P.T.O.

W PODRÓŻY

W czasie wojny Francusko-Pruskiej, w 1871 roku, której to wojny punktem kulminacyjnym były walki pod Sedanem, w mieście tym był wówczas wielki, międzynarodowy szpital, na którego czele stał pewien znany lekarz z szpitala Św. Bartolomeusza z Londynu. Zmarł on tam na skutek zarażenia się ospą od jednego z pacjentów, a był tak kochanym, że mu urządzono pogrzeb wojskowy, z udziałem oddziałów obu Armji, uroczystościom zaś pogrzebowym przewodził burgmistrz miasta Sedanu. Znanym tym lekarzem był Dr. Davis, ogólnie znany jako, " Dobry czarny Doktor."

Wywodził on się z Barbadosu, jego ojciec był europejczykiem, jego matka zaś z Barbadosu, on sam czarny jak heban, wysoki, wyglądem wyróżniający się mężczyzna. Kilka dni przed śmiercią przysłał mi następujące sprawozdanie z swej ostatniej podróży, odbytej na tydzień

przed zapadnięciem na tę śmiertelną chorobę.

Przebywał u swych przyjaciół w Yorkshire i przybył do Londynu aby pojechać na drugą stronę Kanału, pośpiesznym parowcem z Folkestone, który to statek wpływał do portu z przypływem, gdyż wówczas jeszcze nie było mola.

Na stacji, Charing Cross, powoli posuwał się wzdłuż peronu, szukając miejsca w pociągu, gdyż było dużo podróżujących. Nareszcie znalazł miejsce siedzące w przedziale pierwszej klasy—od strony peronu, twarzą w kierunku jazdy. Naprzeciw siedziała mała starsza pani, o bardzo błyszczących oczach, pilnie zajęta szydełkowaniem. Obok niej siedział jej nieco ociężały i tęgi mąż. Dalej w kącie jakiś pan czytał " The Times," a po stronie Dr. Davis'a siedziały dwie starsze panie—zapewne panny.

Doktor znużony długą podróżą, powiesił swój kapelusz na wieszaku. Można było zauważyć, że miał na sobie narzutkę aksamitną, której niebieski kolor wraz z złotymi wyszywaniami dawał mu fascynujący wygląd. Wsunął się wgłąb

Na tytułowej stronie okładki mieści się wierny rysunek gotyckiego łuku arkadowego, odkrytego pomiędzy nawą główną a boczną przy pracach poszukiwawczych do regotyzacji wnętrza Katedry Gnieźnieńskiej.

Nakład 5000 egz. Pap. druk. sat. kl. 3 70 g Ark. druk. 4,25 — K-7-4044
KZPT Kościan 629 7 56

KATEDRA GNIEŹNIEŃSKA

I. DZIEJE I ARCHITEKTURA

Katedra Gnieźnieńska wznosi się na wzgórzu zwanym Górą Lecha, panującym nad przesmykiem między dwoma bagnistymi jeziorkami o nazwach Święte i Jelonek. Wiodła tędy prastara droga znad środkowej Warty ku dolnej Wiśle i Kujawom. Od VII wieku naszej ery datuje się osada grodowa na tym obronnym miejscu. Później wzgórze, odcięte fosą od lądu i otoczone potężnymi wałami z bali drewnianych, układanych w sążnie i zespojonych ubitą gliną, stanowiło przez czas pewien stołeczny gród wczesnego państwa Piastów. Obronna osada podzielona była na dwa główne człony: g r ó d właściwy, niewielki, w postaci obwarowanego czworoboku stanowiącego ośrodek mieszkalny książąt i ich najbliższej rodziny —

Dubowski Adam

ZABYTKOWE KOŚCIOŁY
WIELKOPOLSKI

Format 14 x 20 cm — str. 296 z 120 ilustracjami
na papierze bezdrzewnym
w brosz. zł 62,— w ozd. oprawie płóc. zł 80,—

Książka zawiera historyczny opis z uwzględnieniem wartości zabytkowych stukilkudziesięciu kościołów wielkopolskich, odznaczających się wśród innych zabytków swej epoki pięknością, oryginalnością stylu i architekturą. Książka przeznaczona jest nie tylko dla historyków, lecz również dla szerokich rzesz turystów i krajoznawców, pragnących poznać skarby sztuki.

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNI ŚW. WOJCIECHA

HET IS NOODZAKELIJK DE AANWIJZINGEN OP PAG. 4 TE LEZEN ALVORENS DIT FORMULIER IN TE VULLEN.

1

CENTRALE DIENST VOOR IN- EN UITVOER
VAN HET MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN
's-GRAVENHAGE

Aanvraag ter verkrijging van een uitvoervergunning voor een geschenkzending van particulier aan particulier, tevens vergunning overeenkomstig art. 22 onder a van het Deviezenbesluit 1945 (Levering zonder betaling)

Zonder handtekening- en dienststempel van de C.D.I.U. is dit formulier niet geldig als vergunning.

„Gelet op de In- en Uitvoerverbodenbeschikking 1945 en in aanmerking genomen de op dit formulier door belanghebbende verstrekte gegevens, wordt vergunning verleend tot de uitvoer van nevenvermelde goederen."

30 JULI 1957

CENTRALE DIENST C.D.I.U. VOOR IN- EN UITVOER 19

Aanvrager: G. Draayer
Volledig adres: d.d.v. het Comité voor Hulpverlening aan het zwakke Poolse kind.
Morsestraat 7
Breda.

Land van bestemming: Polen

Ontvanger:
Volledig adres: div. ontvangers.

No. 00045

Post No.	HOEVEELHEID in stuks, kg, meters, liters, paar, enz. (Voluit geschreven)	OMSCHRIJVING VAN DE GOEDEREN (zowel naar aard als soort)	WAARDE in guldens (Steeds invullen, zo nodig geschat)
	NAUWKEURIG GESPECIFICEERD:		
2	300 fl. van 1.000.000 eenheden	penicilline	f 650.-
3	300 fl.	vitamine A/D druppels	f 300.-
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			

CENTRALE DIENST VOOR IN- EN UITVOER Geldig tot 31-8-'57 's-GRAVENHAGE

TOEGESTAAN:

1	2	~~3~~	~~4~~	~~5~~	~~6~~	~~7~~	~~8~~	~~9~~	~~10~~

POSTEN

TOTAAL . . f. 950.-

BRUTO GEWICHT kg

AANTEKENINGEN VAN DE DOUANE

Datum van uitvoer:

Dienststempel Douane:

Landbouw f.

Industrie f.

Ondergetekende verklaart:

~~1. dat ten aanzien van de uitvoer van bovenomschreven goederen generlei vordering op het buitenland is gestaand of zal ontstaan;~~
~~2. dit formulier naar waarheid is ingevuld;~~
~~3. zich aan alle door of vanwege de C.D.I.U. nodig geachte controlemaatregelen te zullen onderwerpen.~~

's-Gravenhage, 30 juli 1957

ambtshalve

(Handtekening aanvrager)

De douane wordt verzocht deze vergunning af te tekenen, in te houden en binnen 14 dagen op te zenden aan de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer te 's-Gravenhage.

126 A² 23633 - '50

STATISTIEK-EXEMPLAAR

I 3 UITVOER-AANGIFTE

(Laatste) kantoor: .....

I. U. D. 18 no.: .....

De dik omlijnde gedeelten in te vullen door ambtelijke diensten. **ONDUIDELIJKE, ONVOLLEDIGE en UITWISBARE aangiften worden geweigerd.** De letters tussen ( ) verwijzen naar de toelichting.

Schip: .....
Bruto-inh. resp. laadverm.: ..... m³/BRT
Vlag: ..... L/T

Behoort bij C.t.U.-I.U.D. 9 dd. ..... 19....
no. ....., kantoor: .....

Klaringslijst no. : .....
Ingeschreven onder no.: .....

Land van oorsprong *(a)* : NED.
Land van schuldenaar *(b)* : —
Land van bestemming *(c)* : POLEN
Plaats van bestemming *(d)* : "
Wijze van uitvoer *(e)* : L.D.
Plaats van inlading *(f)* : BREDA.
Aard van de transactie *(g)* : G/GESCHENKZENDING.
Valuta waarin wordt verrekend *(h)*: geen verrekening.

[1]) Aantal, soort, merken en nummers der colli, tanks of wagons of aanwijzing, dat de goederen los of gestort zijn *(i)*:

Soort der goederen *(j)*: 1 Colli ongemerkt.
300 fl. 1.1.00 0000 enkelin Jonicelline

No. van de uitvoervergunning-melding of algemene vergunning *(k)*: 00045

Statistieknummer *(l)*	Bruto-gewicht in kg *(m)*	Netto-gewicht in kg *(n)*	Aantal stuks liters, meters *(o)*	Factuurwaarde in gld *(p)*	Waarde in gld *(q)*	T	V
292001	15 kg.	10 kg.	300	f 650	f 650		

[2]) Aantal, soort, merken en nummers der colli, tanks of wagons of aanwijzing, dat de goederen los of gestort zijn *(i)*:

Soort der goederen *(j)*: 1 Colli zie boven.
300 fl. Vitamine B. Dr. Brusselse.

No. van de uitvoervergunning-melding of algemene vergunning *(k)*: 00045

Statistieknummer *(l)*	Bruto-gewicht in kg *(m)*	Netto-gewicht in kg *(n)*	Aantal stuks liters, meters *(o)*	Factuurwaarde in gld *(p)*	Waarde in gld *(q)*	T	V
289002	20 kg	15 kg.	300	f 300	300,		

[3]) Aantal, soort, merken en nummers der colli, tanks of wagons of aanwijzing, dat de goederen los of gestort zijn *(i)*:

Soort der goederen *(j)*:

No. van de uitvoervergunning-melding of algemene vergunning *(k)*: .....

Statistieknummer *(l)*	Bruto-gewicht in kg *(m)*	Netto-gewicht in kg *(n)*	Aantal stuks liters, meters *(o)*	Factuurwaarde in gld *(p)*	Waarde in gld *(q)*	T	V

De in deze aangifte omschreven goederen zijn onder ambtelijk toezicht in het uitgaand vervoermiddel ingeladen en conform bevonden.
(Deze aangifte is gehecht aan een klaringslijst, bestemd voor het laatste kantoor .....)

....., de ..... 19....
De ambtenaar,

(*) De goederen zijn uitgevoerd.
(*) De goederen zijn opgeslagen in het .....
..... entrepot voor buitenlands goed
te: .....

....., de ..... 19....
De ambtenaar,

(*) Doorhalen, wat niet van toepassing is.

N.B. Ondertekening van de aangifte dient aan de achterzijde te geschieden.

140656 - '56

COMITE VOOR FAMILIEBEZOEK
AAN POLEN,
BREDA.

Breda, 17 mei 1957.
Haagweg 168,

De Edelachtbare Heren
Burgemeester en Wethouders
der Gemeente "Breda"
B R E D A.

Edelachtbare Heren,

Onderstaand gelieve U een specificatie aan te treffen van de opbrengst van de op 11 mei j.l. gehouden dansavond ten bate van die Polen, die niet in staat zijn de reis naar Polen geheel zelf te betalen:

Ontvangen aan entree-geld	F. 57,--
verkochte lootjes in zaal	" 100,--
Onkosten t.w. huur geluids-installatie en consumpties muzikanten	" 26,--
Netto opbrengst.	F. 131,--

Onder dankzegging aan Burgemeester en Wethouders voor de verleende vrijstelling van vermakelijkheidsbelasting, verblijven wij,

hoogachtend,
Comité voor Familiebezoek
aan Polen.

GEMEENTE BREDA

Aan Comité voor Familiebezoek aan Polen
p/a de Heer S.Barez
Haagweg 168
te B r e d a.-

BREDA, 15 mei 1957
No. FB/8362 Bijlagen: --

Bericht op schrijven van 9 mei 1957

ONDERWERP: Vermakelijkheidsbelasting

Als antwoord op nevenvermeld schrijven berichten wij U, dat besloten is voor de op zaterdag 11 mei j.l. gehouden dansavond ten bate van die Polen, die niet in staat zijn de door U georganiseerde reis naar Polen geheel uit eigen middelen te betalen, vrijstelling van vermakelijkheidsbelasting te verlenen, onder voorwaarde dat uiterlijk 8 dagen nà afloop daarvan met bewijsstukken wordt aangetoond, dat tenminste 60% der bruto-ontvangsten aan voornoemd doel is afgedragen, bij gebreke waarvan de belasting alsnog zal worden nagevorderd.

Burgemeester en Wethouders van Breda;
Namens dezen:
De Chef der Afdeling Financiën en Belastingen,

VERZOEKE BIJ UW ANTWOORD DATUM EN NUMMER AAN TE HALEN EN IN IEDER SCHRIJVEN SLECHTS EEN ZAAK TE BEHANDELEN.

50.000 11-55 No 1443

POLEN MET VACANTIE NAAR HUN VADERLAND.

Zaterdagmorgen om ± 7 uur vertrekt een bus met Poolse Oudstrijders om na een afwezigheid van 18 jaar weer voor het eerst voet op Poolse bodem te zetten. De duur van de reis is drie weken.
Langs deze weg willen wij allen, die spontaan hun medewerking hebben verleend tot het welslagen van deze reis, onze dank betuigen.
Tevens danken wij het comité dat ten behoeve van het zwakke Poolse kind een collecte heeft georganiseerd, waarvan de opbrengst is gebruikt voor het medenemen van medicijnen. Burgers van Breda en collectanten hartelijk dank voor het welslagen van deze collecte.

IME	=	NAZWISKO	=	PASZPORTOW	=	
Barcz	=	Stanislaw	=	Paszport	IRO.	
Barcz	=	Gori	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Siwik	=	Kazimerz	=	Paszport	IRO	
Sankalla	=	Emanuel	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Godlewski	=	Czeslaw	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Godlewski	=	.....	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Sermak	=	Marcin	=	Paszport	VREEMDELINGEN-	
Sermak	=	Mana.	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Kucharski	=	Jozef	=	Paszport	IRO	
Kucharska	=	Bep	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Kucharska	=	Zofia	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Kuczynski	=	Edward	=	Paszport	IRO	
[redacted]	=	Anastazia	=	Paszport	IRO	
Gdowski	=	Edward	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Gdowska	=	.....	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Slodkowski	=	Karol	=	Paszport	... IRO	
Slodkowska	=	....	=	Paszport	... [illegible]	
Slodkowska	=	....	=	Paszport	... "	
Nowak	=	Kazimerz	=	Paszport	IRO	
Góra	=	Antoni	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Góra	=	.....	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Walkusz	=	Stanislaw	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Bukowski	=	Czeslaw	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Frankowski	=	Wladyslaw	=	Paszport	.... Hol	mag niet
Frankowska	=	....	=	Paszport	... "	
Frankowski	=	....	=	Paszport	... "	
[redacted]	=	Stanislaw	=	Paszport	HOLENDERSKI	
[redacted]	=	.....	=	Paszport	HOLENDERSKI	voorlopig
[redacted]	=	Franciska	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Wozniak	=	Krystima	=	Paszport	IRO	
Wozniak	=	Karol	=	Paszport	IRO	
Karcmarz	=	Zygmund	=	Paszport	IRO	
Rzempotuch	=	Mieczyslaw	=	Paszport	.....Hol	mag niet klaar.
Rzempotuch	=	....	=	Paszport	... "	
Pilaszek	=	Stanislaw	=	Paszport	... Hol.	
Rajchert	=	Alfons	=	Paszport	~~IRO~~ Hol	
C.J. Rutjes	=	Leokalda	=	Paszport	HOLENDERSKI	
C.J. Rutjes	=	...	=	Paszport	HOLENDERSKI	
[redacted]	=	...	=	Paszport	HOLENDERSKI	
[redacted]	=	[redacted]	=	Paszport	...	
[redacted]	=	...	=	Paszport	...	
[redacted]	=	...	=	Paszport	...	
Kalkowski	=	Valenty	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Janssen	=	Stanislawa	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Janssen	=	...	=	Paszport	HOLENDERSKI	
[redacted]	=	Jan	=	Paszport	...	
van Gestel	=	Franciscus	=	Paszport	HOLENDERSKI	
van Gestel	=	...	=	Paszport	HOLENDERSKI	
[redacted]	=	...	=	Paszport	HOLENDERSKI	
Lorenz	=	E	=	Paszport	... Hol.	
Lorenz	=	...	=	Paszport	... "	

Bielikiewicz J. Julianalaan 14 Oosterhout IRO

Bielik van

Kucharowska. Haagdijk 76 Breda

47 + 1/4.

Rzempotuch. hiervoor foto ontbreekt.

Frankowski. welk hiervoor foto ontbreekt.

Price Fourpence D. 389

MAŁY MODLITEWNIK ŻOŁNIERSKI

One Hundred and Sixty-fourth Thousand

CATHOLIC TRUTH SOCIETY
38/40 Eccleston Square, London, S.W.1

POLACY!

Członkowie Angielsko-Polskiego Stowarzyszenia Katolickiego nie ustają w modłach za Polskę i za Was.

Wspominajcie w swych modlitwach.

P. ... F. W. Klepper ...

ofiarodawcę tego modlitewnika.

Angielsko-Polskie Stowarzyszenie Katolickie,
39 Eccleston Square,
London, S.W.1.

MAŁY MODLITEWNIK ŻOŁNIERSKI

Revised Edition

CATHOLIC TRUTH SOCIETY
38/40 ECCLESTON SQUARE, LONDON, S.W.1
AND AT LIVERPOOL, MANCHESTER, BIRMINGHAM, CARDIFF, BRIGHTON, NEWCASTLE AND DERBY

SPIS RZECZY

STRONA

Modlitwy poranne i wieczorne 4
Modlitwy w ciągu dnia 6
Msza święta 8
Modlitwy podczas mszy św. 9
Modlitwy po cichej mszy św. 32
Modlitwa za pomyślność Rzeczypospolitej i jej Prezydenta 33
Wystawienie Najśw. Sakramentu 34
Sakrament Pokuty 37
Komunia święta 44
Litanie 48
Droga Krzyżowa 58
Tajemnice Różańcowe 61
Dodatek Katechizmowy 65
Polskie Msze święte 68

MODLITWY PORANNE I WIECZORNE

W imię Ojca i Syna i Ducha świętego. Amen.

Upadam przed Tobą, Boże mój i Panie, i składam Ci cześć najgłębszą.

Dziękuję Ci za szczęśliwą noc—za szczęśliwy dzień—i proszę Cię o szczęśliwy dzień—szczęśliwą noc. (Wieczorem uczyń krótki rachunek sumienia.)

Wierzę w Ciebie, Boże żywy, w Trójcy jedyny, prawdziwy, wierzę coś objawił, Boże, twe słowo mylić nie może.

Ufam Tobie, boś Ty wierny, wszechmocny i miłosierny, dasz mi grzechów odpuszczenie, łaskę i wieczne zbawienie.

Boże, choć Cię nie pojmuję, jednak nad wszystko miłuję, nad wszystko, co jest stworzone, boś jest dobro nieskończone.

Ach, żałuję za me złości, jedynie dla Twej miłości, bądź miłościw mnie grzesznemu, dla Ciebie odpuszczam bliźniemu.

Myśli, słowa, sprawy swoje, poświęcam na chwałę Twoją.

Racz Panie wysłuchać modlitwy moje i obdarzyć wszelkim błogosławieństwem Ojczyznę naszą, tych, co jej bronią, co dla niej się trudzą i co za nią się modlą. Wylej obficie łaskę Swoją świętą na moją rodzinę i na wszystkich, za których pragnę się modlić.

Ojcze nasz, któryś jest w niebiesiech, święć się imię Twoje. Przyjdź królestwo Twoje. Bądź wola Twoja, jako w niebie tak i na ziemi. Chleba

SANCTUS

Święty ! Święty ! Święty ! Władca zastępów,
Pan Bóg niepojęty ! Pełne jest niebo,
Pełen jest świat cały Jego potęgi i chwały !
Zabrzmijcie góry i morskie odmęty !
A wy, narody, jedno zgodnym pieniem
Śpiewajcie wiecznie : Święty ! Święty ! Święty !

BENEDICTUS

Padajcie ludy, skłońcie głowy trony !
Przed śmiertelników okiem utajony
Pod postaciami wina i chleba,
Bóg zstąpił z nieba, Bóg zstąpił z nieba.

AGNUS DEI I KOMUNIA

(*Pieśń do Najśw. Sakramentu*)

ITE MISSA EST

Błogosław, Boże, Twojemu ludowi !
Przyjm tę ofiarę czci i dziękczynienia.
Niech Twoja łaska ducha w nas odnowi
I utoruje drogę do zbawienia.

Published by the Catholic Truth Society, London, S.W.1 and Printed by Keliher, Hudson & Kearns, Ltd., 111 Kingsway, W.C.2, and Southwark, S.E.1.
Printed in England *November* 1945

Angielsko-Polskie Stowarzyszenie Katolickie rzuciło hasło krucjaty modlitewnej do Matki Boskiej Częstochowskiej.

Weź udział w tej krucjacie, odmawiając przynajmniej raz dziennie następującą modlitwę :

"O Pani, Krolowo i Matko Nasza, wspieraj Polskę, módl się za Brytanię, a za Twoim pośrednictwem niechaj wszystkie narody zjednoczą się w prawdziwym pokoju Chrystusa, Króla naszego. Amen.

"Chwała Ojcu..."

(200 dni odpustu za każde odmówienie
✠ Bernard, Arcybiskup Westminsteru).